

رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

Jula

جولا

بُذِّعَتْ فِي الْعَقِيدَةِ الْإِسْلَامِيَّةِ (شَرْحُ أَصُولِ الْإِيمَانِ)

Fokasurunya Silamaya dusukuna-siri la

Ni lonibaga ba ka seɓeli ye
Min ye Muhamadu bin Salihi Al-Usaymiin
Alla ka yafa a ma, ani a bangebaw, ani silamaw bee

نُبْدَةُ فِي الْعَقِيدَةِ الْإِسْلَامِيَّةِ (شَرْحُ أُصُولِ الْإِيمَانِ)

Fokasurunya Silamaya dusukuna-siri la

بِقَلَمِ فَضِيلَةِ الشَّيْخِ الْعَلَّامَةِ

مُحَمَّدِ بْنِ صَالِحِ الْعُثَيْمِينِ

عَفَرَ اللَّهُ لَهُ وَلِوَالِدَيْهِ وَلِلْمُسْلِمِينَ

Ni lonibaga ba ka seбели ye
Min ye Muhamadu bin Salihi Al-Usaymiin
Alla ka yafa a ma, ani a bangebaw, ani
silamaw bee

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fɔkasurunya Silamaya dusukuna-siri la

**N'be nka kitabu damine ni Alla tɔɔ
barikama ye, dunya nɛma tigi ani lahara nɛma
kerɛkerɛni tigi.**

kouma jɛ bila

Tano be Alla ye, an b'a tano, an be demɛ jini a fɛ,
an be yafa jini a fɛ, an be tubi ka kɔsegi a ma. Ani
anw be tanga jini Alla fɛ ka bɔ anw niw ka
jugumaw ma, ani ka bɔ anw ka kɛwale jugumanw
ma, Mɔɔ min Alla y'a kanda, filibaga te o tigi la, wa
mɔɔ min a y'a fili, kandabaga te o tigi la, Ani ne be
sereya kɛ ko tigi gɛrɛ tey ni Alla kelen tɛ, jɛn jɔɔɔn
t'a la, Ani ne be sereya ko Muhamadu ye a ka jɔn ye,
ani a ka ciden. Alla ka nɛma ni kisi be a ye, ani a ka
denbaya, ni a ka sɔhabaw, ani mɔɔ min tugu o kɔ
numanya la.

O kɔfɛ: A lɔn ko (Alla kelenbagatiya lɔniya) le ye
lɔniyaw bɛɛ la kɔɔtani ye, ani o bɛɛ ka daraja ba,
ani o bɛɛ ka min jinini wajibiyani le; sabula o le ye
Alla kɔɔtani lɔn ye, ani a tɔɔw, ani a mankutuw,
ani a ka hakɛw a ka jɔnw kan, ani sabula o le ye sira
dayelena ye ka taga Alla kɔɔtani ma, ani o le ye a ka
sariyaw sinsin fɛn ye.

O le koson: Ciladenw bee bena ka weleli ke ka taga a ma, Alla korotani ko:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِيَ إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾

{An (Alla) ma ciden si ci i je, fɔɔ an ye gundo siri kana di a ma ko: «tigi si tey fɔɔ Ne, o le koson, aw ye Ne bato.»} [Al Anbiya: 25].

Wa a sereya la a yere ye ni kelenya ye, ani a ka melekew ni lonikelaw fana b'o sereya, Alla korotani ko:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا

هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

{Alla sereya la ko tigi si tey n'a le te, ani melekew ni lonikelaw fana b'o sereya - min ye telenbaga ye a ka kow la, tigi gere tey ni a le te, Masa Fangatigi, kolon Masa}. [Aali-Imran:18].

Tun ma min na ni kela Alla kelenbagatiya cogoya ye, a jagoyala silama bee kan ko a ka a mako don a la ka a kalan, ka a la kalan, ka a korɔ miiri, ani ka la a la; walasa a ka a ka dina lo sinsin fen puman kan, ni hakili sigi ani yere kolo ye; walasa a ka nema soro ni a yiri denw ye, ani a nafaw.

Alla le ye bensema tigi ye

A walafibaga ka kuma je bla

Silamaya dina

Silamaya dina: O ye dina ye Alla ye Muhamadu ci

ni min ye, Alla ka nema ni kisi b'a ma, Alla y'a ke dinaw laban ye, a y'a dafa a ka jonw ye, a ye nema dafa o kan ni a ye, a son na a ma k'a ke o ka dina ye, o la, dina si te mine mogo si fe fɔɔ ale. Alla korotani ko:

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۝﴾

{Muhamadu ma ke aw dola kelen fa ye nga Alla ka ciden le ani Nabijumaw laban, wa Alla ye fen bæ lonbaga ye. } [Al Ahzaab:40].

Ani A ko min korotani le :

﴿...أَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُم دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا...﴾

{...Bi lon na, ne ye aw ka dina dafa aw ye, ka nka nemaw dafa aw kan, ani ka diɲe ka silamaya ke aw ka dina ye...} [Al Maaida: 3].

Ani A ko min korotani le :

﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ...﴾

{Alla ka dina ye silamaya le ye...} Aali-Imran: 19]

Ani A ko min korotani le :

﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۝﴾

{Ni mogo min ka dina gere ta min te silamaya dina ye, o te mine a ma, wa lahara fana, a bena ke bonebagaw cema}. [Aali Imran: 85].

Alla kɔɔtani k'a wajibiya mɔgow bɛɛ kan ko o ka dina kɛ Alla kɔɔtani ye ni silamaya dina ye, k'a fɔ A ka ciden ye, Alla ka nɛma ni kisi b'a ma, ko:

﴿قُلْ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اِنِّى رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ
وَالْاَرْضِ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْيِىْ وَيُمِيتُ فَتٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ الَّذِىٓ اَلَمَّ بِالَّذِى يُّؤْمِنُ
بِاللّٰهِ وَكَلِمَتِهِۦ ۚ وَاَتَّبِعُوْهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿١٥٨﴾﴾

{A fɔ ko: «Yaa alugu adamadenw, can na, Ne ye Alla ka ciden ye a bɛɛ ma, sankolow ni dugukolo masaya be min bolo; tigi gɛrɛ tey fɔɔ ale, ale le be jɛnemanya di, ka saya fana kɛ, o la, aw ka la Alla la n'a ka ciden la, Nabijuma min te sɛbɛ den kalan, min la la Alla la n'a ka kumaw la, ka tugu a kɔ, janko aw ka sira sɔɔɔ». [Al Aaraf: 158].

A nana Sahih Muslim kɔɔɔ: ka bɔ Abu Hurayrata fɛ Alla ma diɛ na a ma ko Alla kira, Alla ka nɛma ni kisi be a ma, a ko:

«وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِيْ أَحَدٌ مِّنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ،
ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُوْمِنْ بِالَّذِى أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ».

"N'be nkali masa la ne Muhamadu nii be masa min bolo, ni mɔgo o mɔgo ka ne ka ko mɛn manton ni na, a kɛla Yahudiya ye wala Nasara, ka sa k'a sɔɔ a ma limaniya fɛn ma ne cila ni min ye, o tigi bena

ke tasuma mɔgɔw la.¹"

Wa ka limaniya a ma o ye: ka a ka kuma centigiya k'a son a la ani kan labato; a centigiyali dɔrɔn tɛ. O le kosɔn, Abu Talibi ma ke limaniya бага ye Ciden ma (Nema ni kisi b'a ma), hali n'a y'a ka kuma centigiya, ani k'a sereya ko a ye dina fisamanw dɔ ye.

Silamaya dina: a be dina kɔrɔw ka nafaw bɛɛ lajɛn, a sankɔrɔtali o kan sabula a be ben wagati bɛɛ ma, ni yɔrɔ bɛɛ ma, ani siya bɛɛ. Alla kɔrɔtani ko a ka Ciden ye:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّئًا عَلَيْهِ...﴾

{Wa An (Alla) ye kitabu jigi kana i ma ni cɛn ye, k'a ke centigiya fɛn ye kitabuw la minw kɔn na a jɛ, ani k'a ke kɔlɔsili fɛn ye o kan...} [maa-ida: 48].

K'a fɔ ko a be ben wagati bɛɛ ma, ani yɔrɔ bɛɛ, ani jama kuru bɛɛ ma: o ye ko a minɛni te jama kuru ka hɛrɛ fɔngɔɔngɔya wagati si kɔnɔ walima yɔrɔ dɔ la, nga o le ye a jɛn ye. A kɔrɔ te ko a be majigiya wagati bɛɛ ma ni yɔrɔ bɛɛ ani jama kuru bɛɛ ma, i nafɔ mɔgɔ dɔw b'a fɛ cogo min na.

Silamaya ye dina lakika ye, Alla kɔrɔtani y'a latige ko mɔgɔ o mɔgɔ be a minɛ ka jɛ, a bena a demɛ ani

¹ Muslimu y'o lakali: Kitabul iman na, babu: wajibiyali la ka limaniya an ka Nabijuma Muhammadu (Alla ka nema ni kisi b'a ma) ka cila ma mɔgɔw bɛɛ ma, ani dinaw wili li ni a ka dina ye, hadisa la min jate ye (153).

k'a kərɔta tɔw bɛɛ kan. Alla kərɔtani ko:

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾

{A le le ka a ka ciden ci ni kandaya ye ani dina lakika ye, walisa a ka a kərɔta dinaw bɛɛ kan, hali n'a ma diya filankafo ye}. [Al soff: 9].

Ani A ko :

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾

{Alla ka lahirita limaniya jonw ye aw la ani bara numan kelaw, ko a bena o ke nonabilaw ye dugukolo kan, I nafa a ye nonabila di mogow ma minw kon na o je, ani siga t'a la, a bena o ka dina sabati a ye min sugandi o ye, a bena o ka siranya nonabila ni hakili sigi ye siga t'a la. O bena ne bato, o tena ne jen ni foy ye. Ni mogɔ o mogɔ ka ban o ko, o tigiw le ye cennikelaw ye} [An-Nur:55].

Silamaya dina ye dusukuna-siri ni sariya le ye, a dafani le a ka dusukuna-siri la, ani a ka sariyaw la:

1- a be yamaruyali ke ni Alla kelenbagatiya ye, a be gwɛni ke ka bo filankafoya ma.

2- A be yamaruyali ke ni can fo ye, ka gwɛni ke ka bo galon tige ma.

3- A be yamaruyali ke ni tileninya ye, k'a gweni ke ka bo tilenbaliya ma, Tileninya ye fen boniw ka ke kelen ye ani ka danfara don fenw ce minw te kelen ye.

Tileniya korɔ te ko ka cew ni musow ke kelen ye i nafa mɔɔɔ dɔw b'a fo cogo min na ko: Silamaya dina ye keɲeya dina ye, k'o fo k'a to ten. Sabu keɲeya fen suguya ce ye tilenbaliya le ye min Silamaya te na n'a ye, ani a keɓaga te tano.

4- A be Yamaruyali ke ni lanaya ye, ka gweni ke ka bo janfa ma.

5- A be Yamaruyali ke ni layiru dafa ye, a be gweni ke ka bo janfa ma.

6- A be yamaruyali ke ni pumanya ye ka taga bangebaw ma, a be gweni ke ka bo bangebaga sɔsɔ ma.

7- A be yamaruyali ke ni sinji tugu ye, o lugu ye masurunya mɔɔw ye,

a be gweni ke ka bo sinji tige ma.

8- A be yamaruyali ke sigijɔɔɔn pumanya ma, ka gweni ke ka bo sigijɔɔɔn juguya ma.

Kuma bee lajani ye ko: Silamaya be yamaruyali ke jogo puman bee la, ani a be gweni ke ka bo jogo jugu bee ma. Ani a be yamaruyali ke kewale puman bee la, ani a be gweni ke ka bo kewale jugu bee ma.

Alla korɔtani ko:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَايَ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ

وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾

{Can na, Alla b'aw yamaruya ni tilenniya ni numanya ye ani ka di li ke aw badenmaw ma. Ani a be gwenni ke ka bo kakalayakow mo, ko juguw ani danteme ma, A b'aw ladi janko aw hakili ka jigi a la}. [An Nahl: 90].

Silamaya lōsenw

Silamaya lōsenw: o ye a lōsenw ye a lola minw kan, o ye loru: o jefo la halisa la Ibn umar ka min lakali, Alla ka dipe be o fila ma, ko kira, Alla ka nema ni kisi b'a ma, ko:

«بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةٍ: عَلَى أَنْ يُوحَدَ اللَّهُ - وَفِي رِوَايَةٍ عَلَى خَمْسٍ -: شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامُ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ، وَصِيَامُ رَمَضَانَ، وَالْحَجِّ»

«Silamaya lola fen loru kan: Alla kelenbagatiya-a nana Hadisa nasira gere la fen loru kan-: ka sereya ko tigi si tey fɔɔ Alla tɛ, ani ko Muhamadu ye a ka jon ni a ka ciden ye, ani ka seli lo, ani ka jaga bo, ani ka sunkalo sun, ani ka heji ke» Cɛɛ do ko: Heji, ni sunkalo sun? A ko:

«لَا، صِيَامُ رَمَضَانَ، وَالْحَجِّ».

«Ayi, sunkalo sun ni Heji» Ni cogo le la nka men

Alla ka ciden fε, Alla ka nεma ni kisi b'a ma¹.

1- Ka sereya ke ko tigi gere tey fɔɔ Alla, ani ko Muhamadu ye a ka jon ani a ka ciden ye, o ye: lanaya yere yere ye, min be fɔ ni nen ye ni sereya fɔ cogo ni la, a be i nafɔ, a ya lanaya ke o ko la, a be a sereya, wa ni sereya kela lɔsen kelen ye k'a sɔɔ sereya kela min kan o te kelen ye:

Kelen a ye ke sabu: Ciden - Alla ka nεma ni kisi b'a kan - ye Alla kɔɔtani ka kuma lasebaga ye, o kama, ka sereya ke a ka jonya la n'a ka cidenya kan, o ye ka sereya ke ko tigi si tey ni Alla te dafali ye.

Walima: sabu o sereya fila ninugu le be kewalew ya je n'o ya mine sigi na ye; sabu wale dɔ te se ka je, walima ka mine, fɔɔ ni a kela ni kɔɔgwεya ye Alla kɔɔtani ye ani ka tugu a ka ciden kɔ Alla ka nεma ni kisi b'a ma.

ni kɔɔgwεya ye, sereya be sabati ko tigi gere tey ni Alla te, wa ni Alla ka ciden labatoli ye, sereya be sabati ko Muhamadu ye a ka jon ni a ka ciden ye.

Ni sereya ba nafaw dɔ ye: ka dusu ni nii kanhɔɔɔnya ka bɔ danfenw ka jonya la, ani ka bɔ mɔɔw labato la minw ma ke cidenw ye.

2- min ye seli lɔ ye: O ye ka Alla kɔɔtani bato k'a ke tileninya ni dafaniya cogo la a wagatiw ni a cogoyaw la.

¹ Bukhari y'o lakali: Kitabu Iman kɔɔ, hadisa la min jate ye (8), ani Muslimu fana: Kitabu Iman, babu Annabi nεma ni kisi b'a ma ka kuma: Silamaya lɔ la lɔsen loru kan, hadisa la min jate ye (16).

A nafaw dɔ ye: dusu lafereli, ni jɛ sabati, ani ka farali kɛ ka bɔ tɪpɛ ni la kow ni ko jugu la.

3-min ye Ka jaga bɔ: o ye Alla kɔrɔtani bato ye ni hake jagoyani bɔ ye jaga nafolow la, jaga jagoya la minw la.

A nafaw dɔ ye: ka nii saniya jogo ka bɔ jugu ma (tɛgɛgɛlɛnya) ani ka silamaya ni silamaw ka makoyaw dafa.

4- min ye sunkalo sun ye: o ye ka bato kɛ Alla kɔrɔtani ye ni yɛrɛ minɛ ye ka bɔ sun tɪpɛ fɛnw ma sunkalo telefɛ.

A nafaw dɔ ye: ka nii degi fɛn kanuniw toli la; Alla kɔrɔtani ka diɲɛ pini kosɔn.

5- min ye ka Alla ka so heji: o ye Alla kɔrɔtani bato ye n'a ka so saniman tagali ye, ka Heji baraw keli kosɔn.

A nafaw dɔ ye: yɛrɛ degi wari ni farikolo dilila Alla kɔrɔtani bato la, o kosɔn, heji ye jihadi sugu dɔ ye Alla kɔrɔtani ka sira kan.

An ye nafa minw fɔ o sinsin fɛnw la, ani an ma minw fɔ, o lugu b'a to manton be kɛ silamaya manton saniya ni a a ka puman ye, min be dina lakika kɛ Alla ye, ani a be danfɛnw barapɔgɔnya ni tileninya ni cɛn ye. Sabula Silamaya sariya tɔw be jɛ ni ni sinsin fɛnw jɛ ye, manton ka kow be jɛ n'o ka dina jɛ ye, ani o ka kow jɛ be bɔ o bolo hake la o ka dina kow jɛ bola o bolo min na.

Ni mɔgɔ o mɔgɔ b'a fɛ ka ni famu ya, o tigi ye Alla

korotani ka kuma kalan:

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا
بَيِّنَاتٍ وَهُمْ لَا يُمِنُونَ ﴿٩٧﴾ أَوَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا ضُرَىٰ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾
أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾﴾

{Ni ni dugu mɔɔɔw tun limaniya la, ka siran Alla ne, an tun bena here dayele o ye ka bo sankolo ni dugukolo la; nga o ya galon tige ya, o la, an k'o mine n'o ya kewalew ye..

Yala dugu mɔɔɔw hakili latige la ko ne Alla ka jangata tena na o ma sufe k'a sɔɔɔ o be sunɔɔɔ la wa?97

Walima dugu mɔɔɔw hakili latige la ko nka jangata tena na o ma sɔɔɔma k'a sɔɔɔ o be toron na wa? 98

Yala o hakili latige la Alla ka dabali ma wa? Mɔɔɔ si hakili te latige Alla ka dabali ma fɔɔɔ bɔnebagaw99} [Al Aaraf: 96-99].

A ye mɔɔɔɔ fɔɔɔw ka tariku file; tariku ye hakili jigi ye kolon naw ye ani famuyali mɔɔɔw ye minw dusukun ma datugu. An be deme pini Alla le fe.

Silamaya dusukouna-siri sinsin fenw

Silamaya dina: -i nafa an y'a yira fɔɔɔ- dusukuna-siri ni sariya la, an ye do fo a ka sariyaw la, ani an y'a lɔsenw kofɔ minw be jate a sariyaw sinsinnanw ye.

Min ye silamaya dusukuna-siri ye, a lɔsenw ye: ka limaniya Alla ma, ani a ka melekew, ni a ka gafew ni a ka cidenw ni lon laban, ani latige a puman ni a juguman.

Ni lɔsenw dalilu nana Alla ka Kitabu ni a ka ciden ka Sunna la, Alla ka nema ni kisi b'a ma.

Alla korɔtani ko a ka Kitabu kɔnɔ:

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ...﴾

{Numaya te k'i jɛsin korɔn fan fɛ walima telebin fan fɛ, nga Numanya ye ka la Alla la ani lon laban ni melekew ni kitabu ni nabijumaw la...v}. [Al Bakara: 177]. Ani Alla ko latige la:

﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ۖ وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ ۖ﴾

{can na, n'ye fɛn bɛɛ dan ni latige ye 49

“n'ka ko be ni kuma kan kelen le ye i nafa jɛ fileli. 50” } [Al kɔmar : 49,50].

Alla kira ka Suna la, Alla ka kisi ni nema be a ma, a ko tuma min na a ka Meleke Jibril jabi a ka piningali la ka bɔ limaniya ma:

﴿الْإِيمَانُ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ: خَيْرُهُ وَشَرُّهُ﴾.

Limaniya ye: ka la Alla la, ani a ka melekew, ani a ka gafew, ani a ka cidenw, ani lon laban, ani a ka la

latige la: a puma ni a juguma.¹

ka limaniya Alla kɔrɔtani ma

Limaniya Alla ma, o be ko naani ta:

Ko fɔlɔ: ka limaniya ko Alla bey:

Can na Adamaden dan cogo, hakili, sariya, ani sɔmi bɛɛ ye dalilu kɛ ko Alla kɔrɔtani bey.

Adamaden dan cogo ka dalilu ta fan fɛ k'a fɔ ko Alla kɔrɔtani bey: danfen bɛɛ dan na ni lannaya ye a Danbaga la k'a sɔrɔ a ma kɔn ka miri walima k'a kalan, ani mɔgɔ si te bɔ o wolocogo ka lapinitaw la fɔɔ ni fɛn dɔ don na min dusukun na min b'a bɔ o la. Alla ka ciden ka kuma kan kosɔn, Alla ka nɛma ni kisi be a ma:

«مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ».

«Den si te wolo fɔɔ fitira kan, a bangebaw le b'a kɛ Yahudiya ye, walima keretien walima tasuma batola ye.»²

2- Min ye hakili ka dalilu ye k'a sabati ko Alla kɔrɔtani bey, o ye ko danfenw, minw nana ka kɔn ani minw nana kɔfɛ, Danbaga dɔ ka kan ka sɔrɔ min y'o dan; sabu o te se k'o yɛɛ dan o yɛɛ ma, o fana

¹ Muslim y'o lakali Kitabu Iman la, hadisa la min jate ye (8), ani Abu Dawuda: Kitabu Suna la, Babun: Qadari la, hadisa la min jate ye (4695).

² Bukhari y'o lakali: Janaza kitabu la, ni denmisen silama sa la, yala a be la seli wa, ani yala silamaya be yira denmisen na wa, hadisa la min jate ye (1292), ani Muslimu: Qadar la kitabu, babu: den woloni bɛɛ be wolo fitira kan a kɔrɔ, ani kafiriw denmisenw ni silama denmisenw ka saya sariya hadisa la min jate ye (2658).

te se ka dan kunfe bolo ma.

O te se k'o yere dan; sabu fen t'a yere dan; sabu
sani a ye saro a tun te foy ye, o la a be se ka ke
Danbaga ye cogo di?

Wa a te se ka na kunfe bolo ma; Sabu kewale bee la kebaga be a la, Wa sabula a laben cogo dafani numan, ani fen bee ka jepogonya dafani jogon fe sababuw ni o ketaw la, o b'a barli tigenkan boloma ko a ka ke a yere ma; sabu fen min kela a yere ma, labeni te a damine na, o la, cogo di a be se ka laben a tolila ani a ka yiriwali la?

Wa ni ni danfenw te se k'o yere dan, walima k'o na kunfe bolo ma; a kela jagoya ye ko danbaga da b'o la, wa o le ye Alla ye, dunya bee Tigui.

Alla kərətani y'o hakili tigenkan dalilu n'a buruhan fə suratu Turi kənə, k'a fə ko:

(أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخَالِقُونَ ﴿٣٥﴾)

{yala o dan na n'a ma ke Danbaga ye, walima o ye o yere danbagaw ye?} [At-Tur: 35]. O korɔ ye ko: o ma dan danbaga ko, ani o te o yere danbagaw ye; o la a jagoya la ko o Danbaga ye Alla korɔtani le ye, Alla min ka here ka ca. O le kosɔɔ, tuma min na Jubayru bun Mut-imi Alla ma dipena a ma- y'a men Alla kira fe- nema ni kisi be a ma- a be Suratu Tur kalan na, a sela ni aya ninugu ma:

(أَمْ خَلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ﴿٣٥﴾ أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ

لَا يُوقِنُونَ ﴿٣٥﴾ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصِيطِرُونَ ﴿٣٦﴾

{yala o dan na n'a ma ke Danbaga ye, walima o ye o yere danbagaw ye? 35}

Yala o ye sankolo ni dugukolo dan? O kuma toy, dengenyaya бага te o ye. 36}

Yala i Matigi ka nafolow magazan b'o lugu le bolo, walima o lugu le ye sebagaya tigiw ye? 37} [At-Tur: 35-37].

O tuma na Jubayr tun ye filankafo le ye, a ko: «N' dusukun tun be jini ka pan ka taga, o le tun ye sian folo ye limaniya sigila n' dusukun na.»¹.

An ye misali do di min be o geya: ni mago do y'i sangaso do kofa i ye min lola ka je, nankow k'a lamini, bajiw be woyo o ni jagon ce, tapiw ni dilanw kela k'a labo, ani a masirini le ni masirifenw ni minan suguya bee ye. N'a tun y'a fa i ye ko ni sangaso n'a dafa fenw bee y'o yere dan, wala ko a dan na a yere ma ni a ma ke danbaga ye, i tun bena teliya k'a soso ani k'a galontigeya, ani i tun bena a ka kuma jate nalomanya kuma ye. O bee ko, O la, yala a be se ka ke ko ni dunya belebeleba, n'a ka dugukolo, a ka sankolo, a ka lolobaw, a ka cogoyaw, n'a ka laben kabakomanw ni o be magow kabakoya, a ka yere dan walima a dan na kunfe bolo ma k'a soso danbaga tey wa?

¹ Bukhari y'o lakali: Suratu Wa-t-Turi la, hadisa la min jate ye (4854).

3- Min ye sariya ka dalilu ye ka yira ko Alla bey: o ye sabu sankolola gafew bæ be o kuma fɔ, ani o nana ni min ye sariya tileninw na minw be tali ke danfenw ka nafaw la, o ye dalilu ye k'o bɔla Matigi kolɔn na dɔ fɛ min b'a ka danfenw ka nafaw lɔn. a ni a nana ni dunya kibarɔ minw ye ni wagatiw k'a yira ko can le, o b'a yira ko o bɔla Matigi dɔ le fɛ min be se k'a fɛn dan a ye min fɔ an ye.

4- Min ye sɔmi daliluw ye minw b'a yira ko Alla bey, o be sɔrɔ cogo fila la:

A fɔlɔ ye: an be min mɛn ani an be min seriya Duawu kelaw jabili la ani tɔrɔtɔ bagatɔw demɛn la, o ye tigenkan dalilu ye min b'a yira ko Alla kɔrɔtani bey, Alla ko (saniya be a ye):

{وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِن قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ...}

{Ani i ye Nuhu kofɔ, tuma min na a ka duawu ke ka kɔn, An (Alla kɔrɔtani) k'a jabi...} [al'anbia: 76].
Ani Alla kɔrɔrtani ko :

{إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ...}

{I hakili jigi tuma na min na a ka demɛ pini aw tigi fɛ, A k' aw jabi...} [Al Anfal:9].

a be Sahih Al-Bukhari kɔnɔ, min minɛna Anas fɛ, Alla ka dipe a ma, a ko:

«إِنَّ أَعْرَابِيًّا دَخَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ -وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ- فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْكَ الْمَالُ، وَجَاعَ الْعِيَالُ، فَأَذْغُ اللَّهَ لَنَا؛ فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَدَعَا، فَتَارَ السَّحَابُ

أَمْثَالَ الْجِبَالِ، فَلَمْ يَنْزِلْ عَنْ مِنْبَرِهِ حَتَّى رَأَيْتُ الْمَطَرَ يَتَحَادَرُ عَنْ حُجَّتِهِ».

«burusi kɔɔ Arabu dɔ don na juma lon dɔ la, k'a sɔɔ kira tun be kutuba kela nema ni kisi b'a ma, A ko: E Alla ka ciden, wari ban na, denbayaw be kɔɔ la, o la, i ka Alla dali an ye; A k'a bolow kɔɔta ka Alla dali, sankabaw wilila i ko kuruw, a ma jigi ka bɔ a ka minbar kan fɔɔ n' ye sanji bɔɔ ye a bonbonsi la.. »¹.

juma filana na; o burusi kɔɔ Arabu walima mɔɔ gere wilila k'a fɔ ko: E Alla ka ciden, bonw bin na, wari tunu na jila, o la, i ka Alla dali an ye; a k'a bolow kɔɔta a ko nema ni kisi b'a ma:

«اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا».

«Ya Alla, a ke an lamini la, kana a ke an kan» A te fan si yira, fɔɔ o ka yeɛma².

Duawu kelaw ka duawuw jabili ye fen ye min sereyani le fɔɔ ka se bi ma; mɔɔɔw ye minw b'i seme Alla la ni kɔɔɔweya ye, ani k'a duawu jabi saratiw dafa.

A fila na: ko Nabipumaw ka kabakomafenw minw be wele ko kabakow, o minw mɔɔɔw b'o ye walima k'o men, o ye tigenkan daliluw ye ko o cibaga bey, o le ye Alla kɔɔtani ye; sabula o ye kow

¹ Bukhari y'o lakali: Jumaka Kitabu la, Istisqa Jumaka khutuba la o bonda la, hadisa la min jate ye (891).

² Bukhari y'o lakali: Kitabu Jumaa kɔɔ, Baabu Al-istisqaa Jumaa lon Khutbati, hadisa la min jate ye (891), ani Muslimu: Kitabu Salaatil Istisqaa, Baabu ad-Du'a la Istisqaa, hadisa la min jate ye (897).

le ye minw bola magoya kono, Alla korotani b'o ke ka a ka cidenw demε, ani k'o sementiya.

O misaliya do ye Musa ka kabako ye, kisi b'a ma, tuma min na Alla korotani y'a fo a ye ko a ka baji bugo n'a ka bere ye, o la, a y'a bugo, a tilanna ka ke sira jani tan ni fila ye, ji be o ce i nafa kuluw, Alla korotani ko:

{فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ

الْعَظِيمِ ﴿٣٦﴾}

{an ye wahayu ci Musa ma ko: «I ka baji bugo n'i ka bere ye», a tilan na, a tilan yoro kelen kelen bee kela i nafa kuluba}. [Alshueara 63].

Misali fila na: Isa, Alla ka kisi be a ma, ka kabako, a tun be suw lakunu, k'o labo o ka kaburuw kono n'Alla ka dipe ye. Alla korotani ko o ko la:

{...وَإِحي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ...}

{...wa n'be suw lakunu n'Alla ka dipe ye...} [Aali Imran: 49] Ani A ko :

{...وَإِذْ نُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي...}

{...ani tuma min i be suw labo ni ne ka dipe ye ...} [almaa-ida: 110].

Misaliya sabana ye Muhamadu ta ye Alla ka nema ni kisi b'a ma, tuma min na Kurayshiw ye kabako pini a fe, o la, a y'a bolo pesin kalo ma, a tilan na fila, magow k'a ye, Alla korotani ka kuma nana o ko la:

﴿اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ۚ وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ﴾

{ Wagati surunyana la (o kɔɔ ye ko kiyama wagati surunya la), kalo tilan na 1. Ni o ye tagamasije dɔ ye, o b'o kɔ don a la k'a fɔ ko: "Ni ye koroti ye min fanga ka bon" }. 2 [Kamar: 1 -2].

O tagamasije yetaw ni Alla kɔɔtani b'o ke k'a ka cidenw demɛ ani k'o sɛmentiya, o b'a yira tigenkan boloma ko a bey.

Fen filanan min ni ka limaniya Alla ma be tali ke o la, o ye ka la a ka Matigiya la, o kɔɔ ye ko a le kelenpe le ye Matigi ye, jɛnɔɔɔn wala demɛbaga t'a la.

Matigi: o le ye Danfenw tigi, fanga ani yamaruya bɛɛ ye min ta ye. Danbaga fɔy tey ni Alla tɛ, tigi fɔy tey ni a le tɛ, yamaruya fɔy tey fɔɔ a le ta. Alla kɔɔtani ko:

﴿...أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ...﴾

{... i toro malo, dannni ni yamaruya ye a le ta le ye....} [Ahraaf: 54] Ani A ko :

﴿...ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ

قَظِيمٍ﴾

{O ye Alla ye aw Matigi; masaya ye a le ta le ye. Aw be minw welela a le duguman, o te tamalo kolo fara ɔɔɔn mara (o kɔɔ ye ko mara fitini si t'olugu

bolo}. [Faatir: 13].

A ma lɔn danfenw yɔɔ la, ko mɔgo dɔ ka Alla sani ma masa ka tigiya bali, fɔɔ o tigi ka ke yerelɔnba ye min lani te a yere ka kuma la, i nafa a ye firauna sɔɔ cogo min na, wagati min na a y'a fɔ a ka jama ye ko:

﴿فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى﴾

{K'a fɔ ko: Ne le ye aw Matigi kɔɔtani ba ye }
[Naziat: 24], ani a ko:

﴿...يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَهِ غَيْرِي...﴾

{...Aw kuntigiw, ne ma tigi si lɔn aw la ne kɔ... }
[Kasas:38], Nga o ma bɔ dusukuna siri la. Alla kɔɔtani ko:

﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا...﴾

{O y'o sɔɔ, k'a sɔɔ o nii tun la ni b'o la, yerekuntɔnyɔ ni yerebonya kosɔn....} [Al namli: 14].
Musa y'a fɔ firauna ye, i nafa Alla y'a fɔ cogo min na:

﴿...لَقَدْ عَلِمْتُمَا أَنزَلَ هَٰؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بِصَآئِرٍ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ

يَٰفِرْعَوْنُ مُتَبَوِّرًا﴾

{ I k'a lɔn can na ko sankolow ni dugukolo Matigi dɔɔn le ka ninugu lajigi dalilu ye, ani ne b'i jigiyala, e Firauna, ko i bena halaki}. [Al-Isra:102] O le kama Filankafofow tun sɔna Alla kɔɔtani ka tigiya ma, nga o tun be filankafoya ke a la bato la, Alla kɔɔtani ko:

﴿قُلْ لِّمَنِ الْأَرْضُ وَمَن فِيهَا إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ﴿١٤١﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا

تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ
 أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ
 تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾

{A fɔ ko: jɔn ta le ye dugukolo ni mɔɔ minw be
 a kan n'a b'o lɔn 84

O bena a fɔ ko: Alla ta le. A fɔ ko: o tuma na a te
 wajibikan ta wa? 85

I k'a fɔ ko: jɔn le ye sankolo wolonfila tigi ye, ani
 larshu ba (Alla ka masasigilan) tigi 86

{O bena a fɔ ko: «Alla». A fɔ ko: «Aw te siran a ka
 jangata ye wa?» 87}

A fɔ ko: jɔn ne fɛnw bɛɛ mara b'a bolo, ani a le be
 latangali kɛ, nga mɔɔ si te se ka mɔɔ latanga ka bɔ
 a ka halaki ma, ni a b'a lɔn (88)

O bena a fɔ ko: «Alla». A fɔ ko: o tuma na, cogo di
 aw be yeɛma ka bɔ can ma? 89}

[Al Muhminuun : 84-89].

Ani Alla kɔɔtani ko:

﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ﴿٩١﴾﴾

{N'i y'o pininka ko jɔn le ye sankolow ni
 dugukolo dan, o bena fɔ ko masa Fangatigi ani masa
 Lɔnibaga le y'o dan 9}. [Az-zukuruf:9].

ani Alla ko saniya be a ye:

﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٩٢﴾﴾

{Wa n'i y'o pininka ko jɔn le y'o dan, o bena a fɔ

ko «Alla»; cogo dume le o be bɔla Alla sira kan? 87 }
[Zukhruf: 87].

Alla ka yamaruya be fen beɛ lajen dunya kow ni sariya kow la, cogo min na a ye dunya labɛnbaga ye min be kiti ke a kɔɔɔ i nafa a b'a fe cogo min na, ka keɛɛ ni a ka kolɔn ye, o cogo kelen na a ye kiti tigi ye a kɔɔɔ ni batow sariyali ye, ani barapɔɔɔnya kitiw, ka keɛɛ ni a ka kolɔn ye. Mɔɔɔ o mɔɔɔ n'a sɔn na ka mineli ke sariya sigibaga dɔ la batoko la, walima kiti tigeɔɔɔ dɔ barapɔɔɔnya la ka fara Alla kɔɔɔtani kan, o tigi ye dɔ fara Alla kan, wa a ma limaniya lakika sɔɔɔ.

Fen sabana min ni limaniya Alla ma be tali ke o la, o ye ka la a la ko ale le ye bato tigi ye, o kɔɔɔ ye ko ale kelen le ye Alla lakika ye, jɛɔɔɔɔ te a la. (ilahu) kɔɔɔ ye: (Al maaluhu), o kɔɔɔ, (min be bato) kanu ni bonya kosɔn.

Alla kɔɔɔtani ko:

﴿وَاللَّهُمَّ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾

{A tigi ye tigi kelen le ye, Tigi gɛɛɛ tey ni ale tɛ, dunya Hine tigi, lahara Hine tigi 163} [Al Bakara: 163] Ani A (Alla kɔɔɔtani) ko:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا

هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

{Alla sereya la ko tigi si tey n'Ale tɛ, ani mɛɛɛkɛw ni lɔnikɛlaw fana b'o sereya - min ye tɛɛnbaga ye a

ka kow la, Tigi gere tey ni Ale te, Masa Fangatigi, kolon Masa 18}. [Aali-Imran:18], Mogo o mogo ka fen gere ke tigi ye k'a fara Alla kan, k'o bato Alla duguma, o tigiya ye fu le ye, Alla korotani ko:

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ

الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾

{O le be a yira, ko Alla ye can masa ye, ani k'o be fen min wele la Allah duguma, O le ye ngalon ye, ani Alla le korotani le A le le kabon 62}. [Al-Hajj 62] K'o wele ko batofenw, o t'a to o be ke batofen ye cen na, Alla korotani y'a fo (Lata ni Uzza ani Manata) ko la:

﴿إِنَّ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَّا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ...﴾

{Olugu te foy ye fow togow aw ni aw faw y'o la, Alla ma dalilu si jigi o bato la...} [Al Nnajmi: 23].

Alla ko Huduya ko la, Alla ka kisi b'a ma, ko a ko a ya jama ye:

﴿...أَتَجِدِ لَوْنِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَّا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن

سُلْطَانٍ...﴾

{...Aw be n'sow togow le la minw aw yere ni aw faw ye o la, ka sow Alla ma dalilu si lajigi o bato la?...} [Al Aaraf: 71].

A ko fana Yusufu ya ko la, kisi be a ma, ko a y'a fo a ka kasodenpogon fila ye:

﴿يَصْلَحِي السَّجْنَءَ رَبَّابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ مَا تَعْبُدُونَ

مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءَ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَعَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ...

{Yaa n jɛɲɔɔɲw kaso kɔɔ, yala danfen cama batoli le kafisa walima Alla min ye kelen ye ani karabali masa le, aw te foy bato la Alla duguma fɔɔ tɔɔɔw aw ni a faw ye minugu la, Alla ma dalilu si lajigi o bato la...} (Yusuf 39,40)

O kosɔɲ, Kiraw - nɛma ni kisi be o ma - tun kɛla o tun b'a fɔ o ka mɔɔɔw ye:

﴿...أَعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ...﴾

{...A ye Alla bato, tigi gɛɛ te a la ale kɔ... } [Al Aaraf: 59] Nga filankafɔw banna o ma, o ye fen gɛɛw kɛ tigiw ye ka fara Alla kan, o b'o bato ka fara Alla kan saniya be Alla ye, ani o be dɛmɛ jini o fɛ o ka kow la ani geleya wagati la.

Alla kɔɔɔtani ye filankafɔw ka ni boliw ka tigiya tiɲɛ ni hakili dalilu fila ye:

A fɔɔɔ: o ye batofen minw ta, tigiya mangutu si te o la, olugu ye fen daniw le ye, olugu te fen dan, o te se ka nafa si lase o batolaw ma, walima ka tɔɔɔ mabɔ o la, o te jɛnɛmaya mara o ye, o te saya fana mara o ye, o te foy mara sankolow la, nii yɔɔɔ yɛɛ fana t'o la sankolo la.

Alla kɔɔɔtani ko:

﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ دُونِهِ ءَالِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ

صَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا﴾

{O ye batofen gerew ke o yere la Alla duguma, minw te foy dan, k'a sɔɔ olugu yere fana be dan, o te tɔɔ lase walima nafa mara o yere ye, o te saya walisa penamaya mara, o yere te kununi mara saya kɔfe} [Furkon:3].

Ani Alla kɔɔtani ko:

{قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ رَعِمْتُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍَ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِّنْ ظَهِيرٍ ﴿٣٣﴾ وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ...}

{A fɔ ko: Aw ye fenw wele aw ye minw jate tigiw ye Alla duguma, o te hali menemeneni fitini bonya giriya mara sankolow kɔɔ walima dugukolo kan, ani niyɔɔ foy te o ye o fila mara la, ani Alla te ni demɛbaga si ye o la, wa solonali don te nafa ke A fe fɔɔ ni a dipena mɔɔ min ma...} [Saba: 22-23]

{وَقَالَ تَعَالَى: ﴿أَيُّشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٩١﴾ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٢﴾﴾}

{Alla kɔɔtani ko: {Yala o be fenw le fara Alla kan minw te foy dan, k'a sɔɔ olugu yere dan na? 191 Olugu te se ka o demen, wa o te o yere fana demen192} [Al Aaraf: 191-192].

Ni o batofenw ka lahalaya kɛla ten,; Ka o jate i nafa tigiw, o le ye nalomanya ye ka tɛmɛ nalomanya bɛɛ kan, ani ngalonfin min ka bon ni ngalonfinw bɛɛ ye.

A filana: O filankafo ni nugu sɔn na a ma ko Alla kɔrɔtani kelenpe le ye Danbaga ye ani adamadenw balo бага ye, fen бее ka seбагaya be min bolo, ani a be latanga ке, wa мого si te se ka latanga ке ka бо a ma, o tun ka kan k'a to o b'a kelenbagatiya ni bato ye i nаfo o k'a kelenbagatiya ni dan ni ye cogo min. i nаfo Alla kɔrɔtani ko cogo min:

﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ أَعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فَرَشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

{Yaa a lugu могоw a ye a Matigi bato, min k'aw dan ani jona могоw, walasa aw ka se ka Alla же siranya sɔɔ 21 Ale min ka dugukolo fenzen a ye ani ka sankolo lo, ani ka sanji jigi ka бо sankolo la, ka yiridenw falen n'o ye k'o ке garjege ye alugu ye, a kana fila ке Alla la ka sɔɔ a b'a lon ko filana te a la22} [Al Bakara: 21-22].

Ani Alla kɔrɔtani ko:

﴿وَلَيْنِ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾

{Ni i ye o pininka ko jon le ye o dan, o bena a fo ko «Alla». O tuma na, fen juma le ye o бо Alla sira kan?87 } [Al Zukhruf: 87].

Ani Alla kɔrɔtani ko:

﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَنْ يُخْرِجُ

الْحَيِّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدِيرِ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنْتَ تُصِرُّونَ ﴿٣٢﴾

{A fɔ ko: Jɔn ne b'aw garijege ka bɔ sankolo ni dugukolo la? Walima jɔn le ye mɛnni ni yeli marabaga ye? Ani jɔn le be jɛnɛman bɔ su la, ka su bɔ jɛnɛman la, ani jɔn le be ko bɛɛ latige? O bena a fɔ ko: «Alla». A fɔ ko: «yala aw te siran a ka jankata jɛ wa?» 31 O le ye aw Matigi Alla ye can masa, mun le be can kɔfɛ ni fili te? Aw be jɛngɛla mun na? 32} (Yunus 31,32)

Fen nani na min be sɔrɔ limaniya la Alla ma: Ka limaniya a tɔgɔw n'a mankutuw ma:

O kɔrɔ ye: fen min Alla ye a sabati a yɛrɛ ye a ka kurana kɔnɔ, walima a ka kira (nɛma ni kisi b'a ma) ka Hadisa kɔnɔ, k'o sabati, ka bɔ tɔgɔw la ani mankutuw, cogoya la min ka kan ni a ye, ka a sɔrɔ yɛlɛmali te a la, walima toli, walima cogoyali, walima bɔnɔpɔɔn ma li. Alla Kɔrɔtani ko:

﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾﴾

{“Tɔgɔ numanw be Alla la, o la, a k'a wele n'o ye; a k'a mabɔ mɔgɔw la minw be ko layɛlɛma kɛ a tɔgɔw la. O bena sara o ka kɛwalew la. }” [Al A'rafu: 180] Ani Alla kɔrɔtani ko:

﴿...وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

{Mankutu korɔtaniw le b'a ye sankolow ni dugukolo la, ale le ye masa fanga tigi ye ale le ye masa kolo gwelen ye ani hikma masa.} [Al Rum: 27].
Ani Alla korɔtani ko :

﴿...لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾

{Fen si t'a boɲoɲon ye, ani Ale le ye Meni бага ба ye ani Yeli бага ба} [Al-Shura: 11].

Jama fila filila ni ko la:

Olugu dɔ ye: (Al-Mu'attila) minw ka Tɔɲow ni mankutuw nankari, walima o dɔw, k'a jigiya ko olugu sabatili Alla ye o ye ka Alla misaliya, o korɔ ye ko: ka Alla korɔtani misali ke a ka danfenw la. Wa jigiya ni ye ngalon ye sababu cama koson; o dɔ ye:

A folɔ: A be fen gerew wajibiya, i n'a fo soɔoli min be Alla (saniya masa) ka kumaw la, sabu Alla korɔtani ye tɔɲow ni mankutuw sabati a yere ye, ani a ban na ko fen ka key i nafa ale. ni o sabatili korɔ tun ye Alla misali keli ye; o tun be ke soɔoli ye Alla ka kuma la, ani a ka kuma kan fan dɔ tun bena ɲoɲo galontigeya.

A fila na: Wajibi te ko ni fen fila ben na tɔɲo la walima mankutu dɔ la k'o ye ke kelen ye o kama. I be mɔɲo fila ye o beɛ ye adamadenw ye min be men ni ke, ka yeli ke ani ka kuma, O t'a wajibiya ko o ye ke ɲoɲon boɲoɲon ye adamadenya mankutuw la, ani

mɛn ni la, ani yeli la, ani kuma la.

Wa i be jɛnɛmanya fenw ye, bolo, senw ani jɛw be o la, nga o t'a wajibiya k'o bolow, o senw n'o jɛw ye kɛ kelen ye.

Ni danfara bange la danfenw cɛ fenw na o be bɛn min kan tɔgɔw walima mankutuw la, o tuma la, danfara min be Danbaga ni danfenw cɛ, o gweni le ani o ka bon.

Jɛnkulu filana: (Al mushabiha) minw be tɔgɔw ni mankutuw cantigiya k'a sɔrɔ o be Alla kɔrɔtani suma n'a ya danfenw ye, o b'a kuna kuma fɔ ka yira ko daliluw b'o le yira, sabu Alla kɔrɔtani be kuma mɔgɔw fɛ ni fen le ye o be min famu. O kuma ye ngalon le ye kun caman kosɔn, i nafɔ:

A fɔlɔ: Hakilina min b'a yira ko Alla kɔrɔtani bɔni be a ka danfenw fɛ, o ye hakilina ye hakili ni silamaya sariya fila bɛɛ min galontigeya, kurana ni hadisa korow te se ka kɛ ngalon ye.

A filana: Alla kɔrɔtani kuma na a ka jɔnw fɛ ni fen ye o be min kɔrɔ laslu famu, nga a kɔrɔ lakika n'a cogoya, o ye fen ye Alla kɔrɔtani ka min lɔnniya mara, o min be jɛsin a jaati n'a mankutuw ma.

Ni Alla k'a sabati a yɛrɛ la ko ale ye fen bɛɛ mɛnbaga ye, o tuma na, mɛnni lɔn ni le kaben a kɔrɔ laslu ma (o min ye kanw famuyali ye), Nga o can na ka jɛsin Alla kɔrɔtani ka mɛnni ma, o ma lɔn, sabu mɛnni be danfara hali danfenw cɛ; danfara min be Danbaga ni danfenw cɛ o ko la, o gweni le ani o ka

bon.

Ni Alla kɔrɔtani k'a fɔ a yere ma ko A sabati la A ka masa-siguilan kan; sabatili kɔrɔ lɔn ni a kɔrɔ laslu la, Nga sabati cogoya yere yere ma lɔn an fe ka jesin Alla ka sabatili ma a ka masa sigilan kan; sabu sabatili be danfara danfenw yere ya sabati cogola, Ka Sabati sigilan kan min sabatini le, o ni ka dakenye jɔgɔme Fangatigi murutini kan o fila te kelen ye, ni danfara be danfenw ta cogow ce, o tuma na, danfara min be Danbaga ni danfenw ce, o gwenin le ani o ka bon.

Ka limaniya Alla kɔrɔtani ma i nafa an k'a yira cogo min na, o bena ni nafa baw ye muminiw fe, o do ye:

A folo: ka Alla kɔrɔtani ka kelenbagatiya sabati, cogo la, jigiya ni siranya te den foy la fɔɔ Alla, ani fen te bato fɔɔ Alla.

A filana: Ka Alla kɔrɔtani kanu an'a bonya dafani sɔrɔ ka keɲe n'a tɔgɔ sanumanw ye ani a mankutu kɔrɔtaniw.

A sabana: K'a ka bato sabati ni fen keli ye a ka yamaruyali ke min na, ani k'i yɔrɔ majanya ka bo fen na a ka gweni ke ka bo min ma.

Limaniya melekew ma

Melekew ye: danfen yebaliw le ye, danfenw le, bato kebagaw le Alla kɔrɔtani ye, tigiya walima batobaga kerekereyako si t'o la, Alla kɔrɔtani k'o

dan ka bɔ nɔɔ la, a k'o ke yere kolobaga dafani ye a ka yamaruyaw la, ani a ka fanga di o ma o labarali la, Alla kɔɔtani ko:

﴿...وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾ يُسَبِّحُونَ أَكْثَرَ

وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾﴾

{...o minw b'a fe, o t'o yere bonya a ka bato ma ani o te sege. O b'a saniya sufeyɔɔ ni telefeyɔɔ la, o te farifaga. }

O ka caya, Alla kelenpe le be o jate lon, a sabati la Sohih fila la (Bukhari ni Muslim) Anas ya hadisa la, Alla ka diɔe a ma, sanayeɛ kisa la, ko kira, Alla ka nema ni kisi b'a ma, beytul maamur yira la a la, meleke waga biwolonfila be seli a kɔɔ lon o lon, n'o bola, o te kɔsegi a kɔɔ fɔ ka taga se o laban ma.

Ka limaniya melekew ma o be tali ke fen nani na:
A fɔɔ: ka limaniya k'o bey.

A filana: an me minw tɔɔ lon o la ka limaniya o ma; I nafa (jibril), wa an te minw tɔɔ lon o la ka limaniya olugu ma foroba boloma.

3- an be min mankutuw lon o la ka limaniya o mankutuw ma, I nafa (jibril), Nabipuma ka yira nema ni kisi b'a ma ko a k'a ye a dan cogo la kama keme wɔɔ b'a la a ka san fan datugu.

Wa meleke be se ka yelema ka ke cew cogoya la ni Alla ka yamaruya ye. i nafa a kela Jibrila ye cogo min na tuma min na Alla y'a ci Mariyama ma, a y'a yere yira a la adamdenya sawura la min dafani le,

ani tuma min na a nana ciden fe, Alla ka nema ni kisi b'a ma, k'a to a sigi ni be a ka sohabaw cema; a ka faniw tun gwela kosobe, a kunsigi tun fin na kosobe. Tagama non si tun te ye a kan, a ka sohabaw si tun t'a lon. a nana sigi ciden dafe, Alla ka nema ni kisi b'a ma, k'a kinbirikun den kira kinbirikun na, k'a bolow bila a woto kan, ka ciden jininga, Alla ka nema ni kisi b'a ma, silamaya, ani limaniya, ani pumanya, ani wagati n'a tagamasijew ko la; ciden, Alla ka nema ni kisi b'a ma, ka jabi, o kofe a tagala, o kofe, a ko, Alla ka nema ni kisi b'a ma:

«هَذَا جِبْرِيلُ؛ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ».

{«Jibrila le ni ye, a nana aw kalan aw ka dina kow la»¹

O cogo kelen na, Alla korotani ka melege minw ci Ibrahima ni Lutu ma, o melekew tun be ce sawura le la.

Fen nani na min ye ka limaniya melekew ma o be tali ke o la, o ye ka limaniya fen ma an be min lon o ka kewalew la o be minw ke ni Alla korotani ka yamaruya ye, i nafa k'a saniya, ani k'a bato su ni tele n'a ma ke farifaga ni sege ye.

bara kerekere niw be se ka ke o dow la.

i nafa: Jibrila min ye lannaya бага ye Alla

¹ Muslimu y'o lakali: Kitabu Imani kono, Babu Imani ni Islamu ni Ihsani jefoli, ani limaniya wajibiya Alla ka Kadari sabatili la (saniya be Alla ye), hadisa la min jate ye (8).

kɔrɔtani ka cilaya kan, Alla b'a ci n'a ye ka taga Nabipumaw ni cidenw ma.

i nafɔ mikaila: sanji ko kalifala min ma, ɔ kɔrɔ ye sanji ni falen fenw.

I nafɔ Israfiila: buru fiye kalifala min ma lahara lon la ani danfenw kununi wagati.

I nafɔ: Saya meɓe: niinw mine kalifala min ma saya wagati la.

Ani i nafɔ maalik: jahanama tasuma kalifala min ma, ale le ye jahanama tasuma kɔrɔsi бага ye.

Ani o cogo kelen na: denmisɛnw ya ko kalifala meɓe minw ma k'o to o baw kɔnɔbara la. Ni mɔgo ye kalo naani ke a bamuso kɔnɔ, Alla be meɓe do ci a ma k'a fɔ a ye ko a y'a ka karizege, a ka sii hake, a ka kewalew seɓe ani n'a bena kunnangoya walima n'a bena kunnandiya sɔrɔ.

Ani i nafɔ: meɓe minw bila la Adamadenw ka kewalew kɔrɔsili la ani k'o seɓe. Meɓe fila be mɔgo kelen kelen be kɔ, kelen be kinin fe, kelen be numan fe.

Ani i nafɔ: meɓe minw ya bara ye ka su pininga n'a bila la a ka kaburu kɔnɔ; meɓe fila bena a ma k'a pininga a Matigi, n'a ka dina n'a ka kira la.

Ka limaniya meɓew ma, o bena ni nafa cama ye, i nafɔ:

A fɔlɔ: ka Alla bonya lon, ani a ka fanga ni a ka se; sabu danfenba be Danbaga ba le yira.

A filana: Ka barikala Alla kɔrɔtani ye a ka

makodon na Adamadenw la, sabu a ka melekε dɔw bila k'o latanga, k'o ya kewalew sebe ani k'o ya nafa gerεw kɔrɔsi.

A sabana: ka melekew kanu; o ya Alla bato kosɔn.

Mɔɔ minw filila, o dɔw ka melekew ya farikolo tigiya nankari; o ko: O ye numanya fangaw le ye minw be sɔrɔ danfenw la, o kuma ni ye Alla kɔrɔtani ka kitabu sɔsɔ , ni a ka ciden ka sunna, nema ni kisi b'a ma, ani silamεw ka benkan.

Alla kɔrɔtani ko:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولَىٰ أَجْنَحَةٍ مَّتَنَّى
وَتِلْكَ وَرُبْعَ...﴾

{Tano be Alla ye, Sankolow ni dugukolo danbaga, melekew ke бага kiraw ye, ani kama tigiw ye fila-fila, ani saba-saba, ani nani-nani...} [Fatiri:1].

Ani Alla kɔrɔtani ko :

﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَرَهُمْ...﴾

{Ni i tun k'a ye tuma min Melekew be kafiriw nii mine na, o be o jεw bugɔ ani o kɔw...} [Al Anfal:50].

Ani Alla kɔrɔtani ko:

﴿...وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرَجُوا
أَنفُسَهُمْ...﴾

{...Ni i tun ye toɔɔli kelaw ye o be saya sakara la, ani melekew be o bolow bɔ o ma ko: «Aw ye a yεre kun bɔ!...»} [Al-An'am: 93].

Ani Alla kɔrɔtani ko:

﴿...حَتَّىٰ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾

{...fo ni siranya bɔla o dusukun la, o b'i kan to: aw tigi ko di? o b'i kan to: «can kuma», ale le ye masa kɔrɔtani ye ani masa ba. } [Saba: 23].

Ani Alla ko aljine denw ya ko la:

﴿...وَالْمَلَكُ يُدْخِلُونَهُ عَلَيْهِمْ مِّنْ كُلِّ بَابٍ ۖ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ

عُقُوبَىٰ الدَّارِ ۖ﴾

{...ani melekew be don o kan da beε fe, o b'a fo o ma: Salamu b'aw ma aw ka sabari kosɔn, aw ka so laban pɛna } [Ali-Ra'd : 23-24].

A nana Sahih Bukhari kɔnɔ, ka bɔ Abu Hurayrata fe Alla ka diɲe a ma ko Alla kira, Alla ka nɛma ni kisi be a ma, ko:

«إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ الْعَبْدَ نَادَىٰ جِبْرِيلَ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبِّهِ، فَيُحِبُّهُ جِبْرِيلُ، فَيُنَادِي جِبْرِيلُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبُّوهُ، فَيُحِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ، ثُمَّ يُوَضَّعُ لَهُ الْقَبُولُ فِي الْأَرْضِ».

{“Ni Alla ka jɔn min kanu, a be jibrila wele ko: Alla ka karimasina kanu, i y'a kanu. jibrila b'a kanu, o kɔfe, jibrila be sankolo melekew wele ko: Alla ka karimasina kanu, aw y'a kanu. Sankolo melekew b'a kanu. O kɔfe, Alla b'a kanu jigi dugu kan ka kabulu

di a ma ”¹

Ani a nana fana ka bɔ Abu Hurayra ya hadisa la Alla ka diɲe a ma ko: Alla kira ko Alla ka nɛma ni kisi b'a ma:

«إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ كَانَ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ الْمَلَائِكَةُ يَكْتُبُونَ الْأَوَّلَ فَلَأَوَّلًا، فَإِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ طَوَّرُوا الصُّحُفَ وَجَاءُوا يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ».

{Ni juma lon sela, meɓekew be ɓ misiri bonda bɛɛ la, o be nabaga fɔɓw sɛbɛ katugu ɲɔgɔnkɔ. Ni Imamu sigila, o be sɛbɛw datugu ani o bena wajibi lamɛn»².

Ni sɛbɛw b'a yira ko meɓekew ye farikolo tigiw le ye, fanga dogoniw tɛ i nafo filibagaw k'a fɔ cogo min na, wa silamaw bɛɛ bɛn na ni sɛbɛw kan.

Ka limaniya gafew (kitabuw) ma

Kitabuw: ye (Kitabu) cama le ye, a kɔrɔ ye: fen min sɛbɛla.

A lapini ye: Kitabuw minw Alla kɔrɔtani ka minw jigi a ka cidenw kan, ka kɛ hine ye danfenw ma, ani kanda ye o ye; walasa o ka se o ka kunadiya ma o sababu la dunya ni lahara.

ka limaniya gafew (kitabuw) ma, o be tali kɛ ko

¹ Bukhari: y'o lakali Kitabu: Danfenw damineni, meɓekew kɔfɔli babu la, hadisa la min jate ye (3037), ani Muslimu: Kitabu Tilenninya, balimaya ani jogo ɲumanw kitabu kɔnɔ, Ni Alla ye ɲɔn kanu babu, a be a ya ɲɔnw bila a kanu la, hadisa la min jate ye (2637).

² Bukhari y'o lakali: Kitabu Jumaa kɔnɔ, Baabu l-istimaa ila l-khutba, hadisa la min jate ye (887), ani Muslimu, Kitabu Jumaa la, Babu fadli t-tahjiiri yawmil jumaa, hadisa la min jate ye (850).

nani la:

A folo: ka limaniya ko o jigili bola Alla fe can na.

A filana: Ka limaniya fenw ma an ka minw tɔgo lɔn o la: i nafa kurana min jigila Muhamadu kan, Alla ka nema ni kisi b'a ma, ani Tawrata min jigila Musa kan, Alla ka nema ni kisi be a ma ani injila min jigila Isa kan, Alla ka nema ni kisi b'a ma Ani Zabur min jigila Dawuda kan, Alla ka nema ni kisi b'a ma, wa o min an te o tɔgo lɔn, an be limaniya o ma foroba bolo ma.

A sabana: Ka cantigiya ke o ya kibaruyaw la minw sabati la, i nafa kurana ya kibaruyaw, ani kibaruya minw ma yeɓema ka bo kitabu folow la.

A nanina: Ka bara ke ni kiti ye minw ma wili, ka diɓe ani ka yere kolo o ye, kolɔn minw b'o la an k'o famu walima an m'o famu, wa kitabu temeni bee wili la ni kurana ye. Alla korɔtani ko:

﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ...﴾

{Wa An (Alla) ye Kitabu jigi kana i ma ni cen ye, k'a ke centigiya бага ye kitabu temeninw la ani sere ye o kan... } [Al Maida: 48]. O Korɔ: K'a ke kiti tige бага ye o kan.

O la, a ma daga ka bara ke ni Kitabu korow ka sariya si ye, fɔɔ min sabati la o la ani Kurana ye min sabati.

Ani ka limaniya gafew (kitabuw) ma, nafa baw be

sɔɔ o la, o dɔw ye:

A fɔlɔ: Alla kɔɔtani ka mako don a ya jɔnw la o lɔni; sabu a ka kitabu jigi jamakulu bɛɛ kan k'o kanda n'a ye.

A filana: Alla kɔɔtani ka ko kolɔn a ka sariya la o lɔni, sabu a ka sariya le bila jamakulu kelen kelen bɛɛ ye min be bɛn n'o cogoyaw ye. i nafa Alla kɔɔtani ko cogo min:

﴿...لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا...﴾

{... An ye sariya ni sira geni dɔ kɛ aw kelen kelen bɛɛ ye.. } [almaa-ida: 48].

A sabana: Ka Alla ka nema barika la o la.

Limaniya cidenw ma

Cidenw: o ye ciden cama ye, a kɔɔ ye ko mɔɔ min cila ka fen dɔ lase.

A lapini ye: gundo siri dila a mɔɔ min ka taga adamaden ma ni sariya dɔ ye, ani a yamaruya la k'a lase.

Cidenw fɔlɔ ye Nuhu ye Alla ka kisi b'a ma, o laban ye Muhamadu ye, nema ni kisi b'a ma.

Alla kɔɔtani ko:

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ...﴾

{Can na, An(Alla) ye gundo siri di ma [Muhamadu], i nafa An (Alla) ye gundo siri di Nuhun ma cogoya min na ani nabijuma minw nana a kɔ...} [Al Nisaa: 163].

a be Bukhari ka Sahih kɔɔ, solonali don ka hadisa la, min minena Anas fe Alla ka diɛ a ma, ko Kira Alla ka nema ni kisi b'a ma:

«ذُكِرَ أَنَّ النَّاسَ يَأْتُونَ إِلَى آدَمَ؛ لِيَشْفَعَ لَهُمْ، فَيَعْتَذِرُوا إِلَيْهِمْ وَيَقُولَ: ائْتُوا نُوحًا أَوَّلَ رَسُولٍ بَعَثَهُ اللَّهُ» وذكر تمام الحديث.

{A ka lakali ko mɔɔw bena na Adama fe; k'a jini a fe a ka solonali don o ye, a bena a ya lɔyura yira o la k'a fɔ ko: Aw ye taga Nuhu fe, ciden fɔɔ min Alla ka ci}... A ye hadisa tɔ lakali¹.

Ani Alla kɔɔtani ko Muhamadu ka ko la, Alla ka nema ni kisi b'a ma:

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ...﴾

{Muhamadu te a si face ye, nga Alla ka ciden le be ani Nabijumaw laban...} [Al ahzab].

Manton si ma tɛmɛ fɔɔ Alla kɔɔtani ye ciden ci o ma ni sariya kerɛnkerɛni ye, walima nabipuma min wahayu be jigi a kan ni sariya ye min kɔna a jɛ walasa a k'a kura-kuraya ; Alla kɔɔtani ko:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ...﴾

{Can na An (Alla) ka ciden dɔ ci manton bɛɛ ma, k'a fɔ o ye ko: «Aw ye Alla bato, aw k'aw yɛɛ mabɔ jɔw la...} [Nahli: 36].

¹ Bukhari y'o lakali: Kitabu Tawhidu, Babu Alla Ta'ala ka kuma: }nka fen min dan ni bolo fila ye {, hadisa la min jate ye (7410), ani Muslimu: Kitabu Imanu, Babu: Aljine den min ya lɔyɔɔ ka dɔɔ ka tɛmɛ bɛɛ kan, hadisa la min jate ye (193).

Ani A ko :

﴿...وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾

{...Manton si ma ke, fɔɔ bagabagali бага dɔ kɛla o la} [Faatir: 24].

Ani Allah kɔrɔtani ko :

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا الَّذِينَ اسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا...﴾

{Can na, An (Alla) ye Tawurata jigi kandaya ni nɔrɔ be sɔrɔ a kɔɔ; nabijuma minw ye o yeɛ di Alla ma, o be kiti tige n'a ye yahudiyaw ye...} [almaaida: 44].

Wa Kiraw ye adamadenw le ye minw dan na, tigiya walima dan bagays mankuɔ si te o la, Alla kɔrɔtani ko a ka Nabijuma Muhamadu ka ko la, ale min ye kiraw kuntigi ye, ani o beɛ ya lɔyɔrɔ tigiba Alla fɛ:

﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

{A fɔ ko: «N'te nafa wala tɔrɔ si mara n'yeɛ ye, fɔɔ n'a kɛla ni Alla sago ye. Ni ne tun be ko dogoni lɔn, n'tun bena hɛɛ cama sɔrɔ, ani kojugu tun tena n'sɔrɔ. Ne te foy ye fɔɔ bagabagali keɓaga ni kibaro duma fɔɓaga mɔɔɔw ye minw be limaniya». }

[Al A'rafu: 188] Ka taga a laban na.

Ani Alla ko:

﴿قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا﴾ ﴿٢١﴾ قُلْ إِنِّي لَنْ يُخَيِّرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ ﴿٢٢﴾

{A fɔ ko: «can na, ne te tɔɔ si mara alugu ye, walima kandaya» 21 A fɔ ko: «can na, mɔɔ si te se ka ne kisi kabo Alla ka jankata ma, ani ne te kɔseme yɔɔ si sɔɔ ni ale tɛ» 22} [Al Jini: 21-22].

Adamadenya kow b'o sɔɔ: i nafa banaw, ni saya, ani makoya domini ani minfen na, ani o jɔɔna fen gerew, Alla kɔɔtani ko Ibrahim ya ko la, Alla ka kisi b'a ma, a matigi kɔɔtani mankutu tuma na:

﴿وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِي﴾ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِي﴾ ﴿٨٠﴾ وَالَّذِي يُمَيِّتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِي﴾ ﴿٨١﴾

{ale min be ne ladomini ani ka ne lami 79 Ani ni n'banana, ale le be n'kenɛya 80 Ani ale le be n'fats kaban ka n'la jɛnɛmaya 81} [Al shuara 79-81].

Nabipuma ko Alla ka nema ni kisi b'a ma:

﴿إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ، أَنَسَىٰ كَمَا تَنسَوْنَ، فَإِذَا نَسِيتُ فَذَكِّرُونِي﴾.

«Ne te foy ye fɔɔ adamaden i nafa aw jɔɔn, ne be jine i nafa a be jine cogo min na, o la, ni n'jinena, aw ye n'hakili jigi»¹.

Wa Alla kɔɔtani k'o mankutu ni Alla jɔɔya ye,

¹ Bukhari y'o lakali: Kibla bondaw, babu: ka jɛsin kibla ma, a kɛla yɔɔ yɔɔ hadisa la min jate ye. (392), ani Muslimu: Misiriw ni batoyɔɔw gafe, Sariyasen min be kuma jinan ko la seli la, ani sujudu min be kɛ o kosɔn hadisa la min jate ye (572).

laɔɔɔ bɛɛ la kɔɔɔtani la, ani o tandoli wagati la; A ko a kɔɔɔtala Nuhu ya ko la, Alla ka nema ni kisi b'a ma:

{...إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا}

{...a tun kɛla jɔn kopumalon bagaw dɔ ye} [Al-Isra:3], Ani a ko cila Muhamad ma, nema ni kisi b'a ma:

{تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ﴿١٠﴾}

{Masa ka hɛɛ ka ca min ka kuruna jigi a ka jɔn kan mun kosɔn a ye kɛ bagabagali kɛ бага ye dunya bɛɛ lajɛni ye1} [Al Furkaan:1].

A ko Ibrahim ni Ishaka ni Yakouba ya ko la, Alla ka nema ni kisi b'o ma:

{وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدَى وَالْأَبْصَارِ ﴿١٥﴾ إِنَّا

أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ﴿١٦﴾ وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ ﴿١٧﴾}

{hakili jigi kɛ n'ka jɔnw na Ibrahim, ni Isihaka, ni Yakuba, fanga tigiw ani famuya tigiw 45 cɛn na, anw y'o kɛɛkɛɛ ni mankuɔ kɛɛkɛɛni ye: o min ye hakili jigi ye lahara la 46 wa cɛn na, olugu be an fɛ mɔɔɔ juman sugandiniw cɛma 47} [Sohd:45-47].

Ani A ko Isa Mariama den ya ko la:

{إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿٥١﴾}

{A te dɔ gɛɛ ye fɔɔ jɔn, an ye nema kɛ min kan, ani k'a kɛ kabananko ye bani israila kaw ye 59} [Az-

zukuruf: 59].

Wa limaniya cidenw ma, o be tali ke ko naani la:

A folo: ka limaniya k'o a ka cilaya ye cen ye min bola Alla fe, Ni mogo o mogo kafiriyala o do la kelen ka kiraya ma, o tigi kafiriyala o bee le ma. i nafa Alla korotani ko cogo min na:

﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾﴾

{Nuhu ya mogoŋw ka cidenw galontigeya.} [ashu'ara: 105] O la, Alla ka o ke Ciladenw bee galontigeya bagaw ye, k'a soro Ciden si tun tey wagati min na o k'a galontigeya. O la, Nasaraw minw ka Muhamadu galontigeya, Alla ka nema ni kisi b'a ma, ani o ma tugu a ko; olugu ye Masihu Mariyama dence fana galontigeya бага ye, o ma tugu a ko. Kerekereyala, a ka Muhamadu ka nali kibaruya duman lase o ma, Alla ka nema ni kisi b'a ma. O kibaruya koro te foy ye fo ko a ye ciden ye o ma Alla b'o kisi a sababu la ka bo fili la, ani k'o kanda ka taga sira tileni ma.

2- Ka limaniya cidenw ma ni o togoŋw ye an ye minugu togo lon o cela, i nafa: Muhamadu, ni Ibrahima, ni Musa, ni Isa, ani Nuhu, Alla ka nema ni kisi b'o bee ma. Wa ninugu loru le ye tige kan tigiw ye cidenw cela, Alla korotani ko togo fo yoro fila la kurana kono a ka kuma la:

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ ﴿١٠٦﴾ وَآدَمَ وَنُوحَ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ﴾

أَبْنِ مَرْيَمَ ۖ وَأَخْذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿١٠﴾

{Hakilijigi ke tuma na, tumana min na an ye layiri gwelen mine Nabipumaw fe, ani ele fe, ani Nuhun ni Ibrahima ni Musa ni Mariyamu dence Isa, ani an ye layiri mine o fe min ka gwelen kosebe. }

[Al ahzaab :7]. Ani Alla ka kuma:

﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ ﴿١٣﴾﴾

{A ye dina sigi aw ye, o min a y'a sarankana di Nuhu ma, ani o min An(Alla) y'a gundo siri di i ma, ani o min An(Alla) ye a sarankana di Ibrahima ni Musa ni Isa ma, ko: aw ye dina lo, ani aw kana faran faran dina la. Fen bonya na filankafow ma i b'o wele la ka taga min ma. Alla le be mogo sugandi A yere ye mogo min k'a dia, ani a be mogo kanda ka taga a yere ma mogo min be tubi ka segi a ma.} [Al-Shura: 13].

Wa an te minw togo lon o la, an be limaniya o ma foroba bolo ma, Alla korotani ko:

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ...﴾

{Can na, an ye cidenw ci i ne, dow be o la an ye o ka kisaw fo i ye, ani dow be an m'o ka kiasw fo i ye...} [Gaafir: 78].

A sabana: Ka centigiya ke kibaruyaw la minw

koson ko Alla ya cidenw te se ka ke adamadenw ye,
Alla korotani k'o ya miriya ni nefa kaban k'a
galontigeya.

﴿وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا
رَّسُولًا ۖ قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يُمْسُونَ مَطْمَئِينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ
مَلَكًا رَسُولًا ﴿٩٥﴾﴾

{Fen foy ma mogow bali ka limanya tuma min na
kandaya sela o ma, fow o ya kuma nankari boloma:
“Yala Alla ka adamaden do le ci ka ke ciden ye wa?”
94 A fo ko: “Ni mелеkew tun be dugukolo kan ka
tagama ni mafa ye, an tun bena mелеke ciden jigi o
ma ka bo sankolo la.” 95} [Al Israa : 94-95].

O la, Alla korotani k'o kuma galontigeya k'a fo ko
Ciden ka kan ka ke adamaden le ye, Sabu a cila
dugukolo kan mogow le ma, o fana ye adamadenw
le ye. Ni dugukolo kan mogow tun ye mелеkew ye,
Alla tun bena mелеke do ci o ma ka bo sankolo la k'a
ke ciden ye, janko ye ke o pongona do ye. O cogo
kelen na, Alla korotani k'a lakali ka bo cidenw
galontige bagaw fe k'o ko:

﴿...إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصْذُونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا
بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٩٦﴾ قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَى
مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۖ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ...﴾

{...aw te foy ye fow adamadenw i nafa an jigon,
aw b'a fe k'an bali fen na an faw tun be min bato la;

o la sa, a ye na ni dalilu keɛ kanta ye». O ka cidenw k'o ma: «An te foy ye fɔɔ adamadenw i nafa aw mɔɔɔn, n'ga Alla be nema ke mɔɔɔ kan min k'a diya a ya jɔnw la ni ciden ya ye, Wa an te se ka na ni dalilu si ye aw ma, fɔɔ ni Alla ka diɛ ye...»}

[Ibrayima: 10-11].

Limaniya lon laban ma

Lon laban: O ye kiyama lo lon ye, lon min na mɔɔɔw bena kunu jateboli ni sarali kosɔn.

A tɔɔɔ lala ten sabu lon geɛ te a kɔfɛ, o lon le la Aljine denw bena sabati o ya sow kɔɔɔ, jahanama denw fana bena sabati o ya sow kɔɔɔ.

Limaniya lon laban ma be tali ke ko saba la:

A folo: ka limaniya lakununi ma saya kɔfɛ: o ye suw lakununi ye ni buru fiyela sian filana la; o ko, mɔɔɔw bena wili danfen beɛ lajeni tigi ye, o senlakolon, samara te o senw na, o kan lakolon le, fani t'o la, o ma sigi keɛ la. Alla kɔɔɔtani ko:

{...كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْهَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ}

{I nafa an ye dan li folo ke cogo min na, o cogo kelen na an bena aw la kɔsegi. O ye layiri ye an kan, cɛn na, an ye o ke бага ye. } [al'anbia: 104].

Lakununi saya kɔfɛ: o ye cɛn ne ye min sabati la, kurana, ni hadisa ni silamaw ya benkan beɛ lajeni k'a yira.

Alla kɔɔɔtani ko:

﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾﴾

{O kɔfɛ, cɛn na, aw bena sa 15 O kɔfɛ, cɛn na,
Kiyama lon, a bena kunu ka bɔ saya ma 16}

[Al Muhminun:15-16].

Kira, Alla ka nɛma ni kisa b'a ma, ko:

«يُخْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حُقَاةً غُرَاةً غُرَاةً».

«Mɔgɔw bena lajen lon na, o senlakolon, o kan
lakolon, o ma sigi kɛnɛ la»¹. Bukhari ni Muslim y'o
lakali.

Ani silamaw ben na a centigiya kan, wa o yɛrɛ
fana le ye kolɔn ye; sabu o b'a to Alla kɔrɔtani be la
kɔsegili lon dɔ sigi ni danfɛnw ye, a bena o sara min
na fen na a ka min sariya o ye, ani a ka cidenw ci n'o
ye.

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾﴾

{Yala a ka jate ko An (Alla) k'aw dan tolon le
kosɔn wa, ani ko a tena laségi An ma? 115} [Al
Muuminuun:115] A ko a ka ciden ma, nɛma ni kisi
b'a ma:

﴿إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدُكَ إِلَيْنَا...﴾

{Cɛn na, masa min ka kurana jigi i kan, o le bena
i laségi segiyɔrɔ la... } [Kasas:85].

¹ Muslim y'o lakali, Kitabu: Aljine, a ka ninsɔndiya n'a ka mɔgɔw nɛfɔli, Baabu:
Nin dunya banni kɔfɔli, ani kununi lɔ lonna o nɛfɔli, hadisa la min jate ye
(2859).

A filana: Limaniya kɔntebɔ ani sara ma: jon be kɔntebɔ a ya bara la ani a be sara a la, kurana ni hadisa ani silamaw benkan k'o yira.

Alla kɔrɔtani ko:

﴿إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ۖ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ۖ﴾

{“cɛn na, o bena kɔsegi kana ne Alla le ma 25, o kɔfɛ, o ya kɔntebɔ fana be ne le ma 26”. } [Gashiyah: 25-26] Ani Alla kɔrɔtani ko:

﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا ۖ وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ۖ﴾

{Mɔgo o mɔgo bena na ni kɔɗuma ye, o tigi bena sara a jɔɗɔn la sian tan; wa mɔgo o mɔgo bena na ni kojugu ye, o tigi te sara fɔɔ a jɔɗɔna na la, wa mɔgo si tena tɔɗɔn} [Al-An'am: 160] Ani Alla kɔrɔtani ko :

﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا ۖ وَإِنْ كَانَ مِثْقَالٌ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۖ وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ ۖ﴾

{An bena tileninya peselan bila kiyama lon na, o la, mɔgo si tena tɔɗɔn, wa hali ni bara fitini ye, an bena n'a ye, wa ne Alla ye jatebɔ la bɛɛ la wasani ye.} [Anbiya: 47].

A minena Ibn umar fɛ, Alla ka dipɛ be o fila ma, ko Kira, Alla ka nema ni kisi b'a ma ani A bɔnson ma, a ko:

«إِنَّ اللَّهَ يُدْنِي الْمُؤْمِنَ، فَيَضَعُ عَلَيْهِ كِفَّةً - أَيْ سِتْرَهُ - وَيَسْتُرُهُ: فَيَقُولُ: أَتَعْرِفُ

ذَنْبٌ كَذًا؟ أَعْرِفُ ذَنْبٌ كَذًا؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ أَيُّ رَبِّ، حَتَّى إِذَا قَرَّرَهُ بِذُنُوبِهِ، وَرَأَى فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ هَلَكَ قَالَ: سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَعْرِفُهَا لَكَ الْيَوْمَ، فَيُعْطَى كِتَابَ حَسَنَاتِهِ، وَأَمَّا الْكُفَّارُ وَالْمُنَافِقُونَ فَيُنَادَى بِهِمْ عَلَى رُؤُوسِ الْخَلَائِقِ: هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ، أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ».

«cen na, Alla bena muminu gere a yere la, k'a ka latanga bila a kan - o koro, a ya sutara - k'a sutara. O ko a b'a fo a jrene: Yala i be jurumu ni lon wa? Yala i be jurumu ni lon wa? A b'a fo ko: Onhon, ne Matigi. fo ni a sona a ya jurumu w ma, k'a lon ko a halakila, Alla b'a fo a ye ko: Nka i sutara dunya koro, nbe yafa i ma bi. O ko, a ka kewale pumanw kitabu be di a ma, nga Kafiriw ni munafikiw ta fan fe, weleli bena ke o la danfenw be jne ko ko: «Ni nugu le ka galon tige k'a la o Matigi la, cen na, Alla ka danga be yerekun tojo bagaw kan»¹. Bukhari ni Muslim ben na o ma.

Wa a sabatila ka bo kira fe, Alla ka kisi ni nema b'a ma:

«أَنَّ مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَعَمِلَهَا؛ كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِائَةٍ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَأَنَّ مَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَعَمِلَهَا؛ كَتَبَهَا اللَّهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً».

«ko ni mogo min ka pumanya keli do lapini, ka

¹ Bukhari y'o lakali, kitabu: Tilenbaliyakow, babu min be kuma Alla korotani ka kuma ko la: "cen na, Alla ka danga be yerekun tojo bagaw kan, hadisa la min jate ye (2309), ani Muslimu, Kitabu: tubi ko fo koro, babu min be kuma mogofagala ka tubi mine kan, hali n'a ye mogo caman faga, hadisa la min jate ye (2768).

ban tuguni k'a ke; Alla b'a sebe a fe baraji tan fɔɔ ka se a ɲɔɲɔnna keme wolonfila ma fɔɔ ka taga se a ɲɔɲɔnna caman ma, ani ni mɔɔɔ min ka juguma keli dɔ lapini; ka ban ka ke ; Alla b'a sebe juguma kelen ye»¹.

Silamaw bee bena a kan ko ka kontebɔli ani sarali sabati kewalew kan, wa kolɔn fana b'o le yira, sabu Alla ka gafew jigi, ka cidenw ci, k'a wajibiya a ya ɲɔnw kan k'o ye sɔn fen ma cidenw nana ni min ye, ani ka bara ke ni fen ye a be jagoya ka bara ke ni min ye, ani a ka banbagaw kere wajibiya ani k'o joli bɔn daga, ani o ya denbayaw, n'o ya musow, n'o ya denw, Ni kontebɔ ni sara tun tey, a tun bena ke tolon le ye, min ni ko laben masa be lasaniya ka bɔ a ma, Alla kɔɔɔtani k'o yɔɔɔ yira a ya kuma la:

﴿فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ ﴿٦﴾ فَلَنَقْصِّنَ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ
وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ ﴿٧﴾﴾

{An bena mɔɔɔw ɲiniga cidenw cila minugu ma, wa an bena cidenw fana ɲiniga 6, an bena o kibaruya o ya kewalew la ni lɔni ye, wa ni si ma ke ne Alla kɔ 7} [Al Ahraaf: 6-7].

A Sabana: limaniya Aljine ni jahanama ma, ani ko olugu le ye adamadenw laban yɔɔɔ ye.

Aljine ye nemayɔɔɔ le ye, Alla kɔɔɔtani ka min

¹ Muslim: Kitabul Imani, babu: Ni ɲɔn dɔ b'a fe ka kewalepuman dɔ ke, o be sebe; nga ni a b'a fe ka kojugu dɔ ke, o te sebe, hadisa la min jate ye (131).

laben limaniya bagaw ye minugu ye Alla nesiranya jonw ye, minugu limaniya la fen ma Alla ka min wajibiya o kan k'o ye limaniya a ma, o ka Alla ni a ka ciden kan labato, ka dina ke ni konoro gweya ye Alla ye, ka ciden labato, nema suguya caman le be Aljine konon

«مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ، وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ».

«Nan si m'a ye, tolo si m'a men fana , a ma temen fana adamaden si dusukun la»¹, Alla korotani ko:

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ۖ جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّتٌ عَدْنٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ۝﴾

{Cen na, mogo minugu limaniyala ani ka bara pumanw ke, olugu le ye danfenw be la pumanw ye. O sara b'o tigi fe, o sigi yoro ye Aljinew le ye, kaw be bori minugu duguma, o ye dume bagaw ye a konon kudenw. Alla dipena o ma, olugu fana dipena Alla ka sara ma. O sara be mogo le ye min silan na a tigi ne.}
[Al bayyinah: 7-8] Ani Alla korotani ko:

﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝﴾

{Nii si t'a lon nan la diyanyefen minw dogoni be

¹ Bukhari y'o lakali: Kitabu Tafsiri konon, Babu a foli: }Nii si t'a lon nan la diyanyefen minw dogonin be o ye;ko ye sara ye o tun be min kela dunya konon & hadisa la min jate ye (4501), ani Muslimu: Kitabu: Aljine ani a nema mankutu ni a mogo w kofayoro, hadisa la min jate ye (2824).

o ye; o ye sara ye o tun be min kɛla dunya kɔɔ.

[Al Sajda:17].

Min ye Jahanama tasuma ye: o ye Jangatayɔɔ ye, Alla kɔɔtani ka min labɛn kafiri ye min ye yɛɛkun tɔɔɔlaw ye, minw kafiriyala a ma, k'a ka cidenw sɔsɔ. Jangata ni pangili suguya caman be a kɔɔ minw ni miiriya te se ka se a ma. Alla kɔɔtani ko:

﴿وَأَنْقُضُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ۝﴾

{aw ye siran tasuma ɲɛ min labɛnna kafiriw ye,}
[Aali Imran: 131] Ani Alla kɔɔtani ko:

﴿وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ ۖ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ ۖ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا ۚ وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ ۚ بِئْسَ الشَّرَابُ ۖ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا ۝﴾

{A fɔ ko: «cɛn bɔla aw tigi fɛ. O la, min b'a fɛ, o k'a limaniya, ani min b'a fɛ, o ka kafiriya.» cɛn na, an ye tasuma labɛn yɛɛkun tɔɔɔlaw ye, a kogo b'o lamini. N'o ka dɛmɛ ɲini, o bena dɛmɛ ni jii ye i nafɔ nɛgɛji yeleni min be ɲɛdaw jɛni. O miniji cɛjuguya la! Ani o, layɔɔ fana cɛjuguya la!! 29} [Al Kahf: 29] Ani Alla kɔɔtani ko:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ۝ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ۝ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَلَيْتَنَّا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ ۝﴾

{Siga t'a la, Alla ka kafiriw danga ani ka tasuma

laben o ye 64 o ye dume bagaw ye a kɔɔɔ abadan, o tena kotigi sɔɔɔ o yerɛla walima demɛbaga 65 lon min na o jɛw bena yeɛma-yeɛma tasuma kɔɔɔ, o ben'a fɔ ko: an ka nata hali an tun ye Alla ni Kira kan labato 66} [Al Ahzaab:64-66].

Wa ka limaniya lon laban ma nafa belebebeba cama b'o la, o dɔ ye:

A fɔɔ: Ka Alla bato keli kanu, ani ka cesiri ke a la, o lon sara jigiya kosɔn.

A filana: Ka siran Alla sɔɔɔ keli jɛ, ani diɛ a ma; o lon jangata siranya kosɔn.

A sabana: ka muminiw dusu salon fen na minugu be taga k'a dan dunya kɔɔɔ ni fen ye a be min jigila lahara nema ni a sara la.

Kafiriw ka sakakunu nankari; k'a fɔ ko a te se ka ke.

O miriya ye galon le ye, sariya ni somi ni hakili be o galon ya yira.

Min ye sariya ta ye, Alla kɔɔɔtani ko:

﴿رَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾

{kafiriw k'a jigi k'a fɔ k'olugu tena kunu saya kɔɔɔ. A fɔ ko: «Ɔn hɔn, Nkali la NMatigi tɔɔɔ la, a bena kunu, o kɔɔɔ siga t'a la, aw bena kibaruya fen la a ka min ke, o ka nɔɔɔ Alla ma.} [At tagaabun: 7]. Wa Kitabu minugu bɔla Sankolola o beɛ bena o kan.

Min ye somi ka daliluw ye: Alla ka suw

lapenemanyali yira a ya jonw la dunya kono, o misaliya loru nana Suratul Bakara kono, o ye:

Misaliya folo: Musa, Alla ka kisi b'a ma, wagati min na a ya mogow ko a ma:

{...لَنْ تُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً...}

{Anw te na limeniya i ma fɔɔ an ye Alla ye kenekan...} [Bakara:55] O ko, Alla korotani k'o faga, ka ban k'o lakunu. o ko le la Alla korotani ko Bani Israila kaw ma:

{وَإِذْ قُلْتُمْ يَمُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّيْقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاكَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾}

{Ani tumana min na a ko: Musa, an tena limaniya i ma fɔɔ an ye Alla ye kenekan, songonkan gelen k'a mine kasoro a yere je b'a la 55. O kafe an k'a lakunu a ya saya kafe mun koson a ye anka nema barika la56.} [Al Bakara: 55-56].

Misaliya filana: bani Israila kaw tun be sosoli kela mogɔ min faga li ko la, o ko la, Alla k'o ma ko o ye misi do faga k'a yoro do bugɔ n'a sogo do ye, walasa a y'a fo o ye mogɔ min k'a faga. O la, Alla korotani ko:

{وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادْرَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٥٧﴾ فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِعَصَاكَ كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ ءَايَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾}

{Tumana min na a ka mogɔ do faga, a ka jɔgɔn sosɔ a fagabaga ko la, nga Alla ye fen bange бага ye

a tun be min dogo la. 72 An k'a fɔ ko a y'a bugɔ n'a fan dɔ ye. Ni cogo le la Alla be suw kunu, k'a ya kabanankow yira a la, walasa a ye se ka hakili sɔɔ.73} [Al Bakara: 72-73].

Misaliya sabana: O ye mɔɔw le ya kisa ye minugu bɔla o ya sow kɔɔ bɔri kosɔn saya jɛ kasɔɔ o ye mɔɔ waga caman ye; Alla kɔɔtani k'o faga, o kɔfɛ, k'o lakunu. Alla kɔɔtani ko o ko la:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ (٧٣)

{Yala i m'a ye mɔɔ minw bɔla o ya sow kɔɔ o waga caman, o be siranna saya jɛ wa? Alla k'o ma: «A ye sa», o kɔ, a k'o lakunu. Cɛn na, Alla ye fisamantiyaba tigi le ye adamadenw kan, nga adamadenw fanba ye jumanlɔnbaliw le ye.}

[Al Bakara: 243].

Misaliya nanina: Cɛ min tɛmɛna dugu sani dɔ la, a tun b'a ye la ko Alla kɔɔtani te na se k'a lakunu; o kosɔn Alla kɔɔtani k'a faga fɔɔ san kɛmɛ, o kɔ, k'a lakunu. O la, Alla kɔɔtani ko:

﴿أَوِ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتُ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتُ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طُعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ

لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٩﴾

{Walima i nafa mogo min temena dugu do la min binna. A ko: «Alla bena ni lakunu cogo di a sani ko?» O la, Alla k'a faga san keme kono; o ko, a k'a lakunu. A ko: "I tola saya la fow san joli?" A ko: «Ntola tele kelen walima tele tilance la». A ko: "i tolaye fow san keme, i ya dominifenw n'i ka minfenw file, o ma yeleva wagati janya koson, I fali file, an bena i ke tagamasije ye mogow ye, ani kolow file, an b'o korota cogo min na, ka soru ka sogo don o la». O kama, tuma min na o ko gwela a ye, a ko: "Ne b'a lon ko Alla be se fen be la"} [Al Bakara: 259].

Misaliya Ibruna: Ibrahim Alla teri a ka kisa la, tuma min a ka Alla korotani dali ko a ya yira a la A be suw lakunu di; o la Alla korotani k'a yamuruya ko a ye kono naani kantige, k'o faran-faran k'o la kuluw kan minw b'a lamini na, o kofe k'o wele; o tuma, o faraniw bena lajen jogon kan, k'o na Ibrahim fe teliya la, Alla korotani ko o ko la:

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ ارْنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَظْمِنَ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ أَجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ أَدْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾﴾

{Wagati min na Ibrahim k'a fo ko: «Ntigi, a yira nna i be suw lakunu cogo min na.» A ko: «I ma limaniya wa?» A ko: «On-on, nga walasa n dusukun ye mafa». A ko: «I ye kono naani ta k'o faranfaran, o

{A fɔ ko : Min k'a dan sian fɔlɔ la, ale le bena a lakunu, wa A ka danfen bɛɛ lɔn. 79} [Yasin: 79].

A filana: Dugukolo be ke su ye, yiri binkenelama si t'a kɔnɔ; ni sanji jigila a kan; a be yerɛyerɛ ka ke binkenelama ye ka jɛnemaya di a ma, suguya cɛpuman bɛɛ be ke a la, min be se k'a lakunu a sani kɔ, ale fana be se ka suw lakunu, Alla kɔrɔtani ko:

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَرَى الْأَرْضَ خَلْشَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ
إِنَّ الَّتِي أَحْيَاهَا لَمُحْيٍ الْمَوْتَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢١﴾﴾

{A ka se bagaya tagamasijɛw dɔ ye ko i b'a ye ko dugukolo majigini le, nga n'a ye sanji jigi a kan, a be lamaga ka jidi. Cɛn na, min k'a lakunu, ale le ye suw lakunu бага ye. Cɛn na, a be se ko bɛɛ la. 39} [Fusilat: 39]. Ani Alla ko:

﴿وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبْرَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ ﴿٩﴾ وَالنَّخْلَ
بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ ﴿١٠﴾ رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا كَذَلِكَ الْخُرُوجُ ﴿١١﴾﴾

{Ani an ka sanji barakama jigi kabo sankolo la, an ka nakɔw falen n'a ye ani falenfenw minw be tige 9 Ani tamalo yiri janw minw yiribolow be jɔgɔn lajɛn na. 10 k'o ke garzɛge ye jɔnw ye, An ka dugu sani dɔ lakunu n'a ye. Boli bena ke o cogo le la kaburuw kɔnɔ 11} [Qaf: 9-11].

A be fara Limaniya kan lɔn laban ma: Limaniya ko bɛɛ ma min be ke saya kɔfɛ, i ko:

A- Kaburu fitina: O ye su jiningali ye a sutarani

ko a tigi la, ani a ka dina n'a ka Nabipuma. Alla be limaniya baga sabati ni kuma sabatini ye, a b'a fo ko: Ntigi ye Alla ye, nka dina ye silamaya ye, nka kira ye Muhamadu ye, Alla ka nema ni kisi b'a ma. Alla be yerekuntɔɔɔnaw lafilɔ, o la kafiri b'a fo ko: haa, haa, n t'a lon. Munafiku walima sigasiga baga b'a fo ko: n t'a lon, n ye mɔɔɔw mɛn ka fɛn dɔ fo, o la n y'a fo.

(b) Kaburu jangata ani a nema: jangata be ke yerekuntɔɔɔnaw ni munafikiw ta ye, Alla kɔɔɔtani ko:

﴿...وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ﴾

{N'i tun k'a ye wagati min na topɔlikelaw be saya geleyaw la, ani Melekew ye o bolo foni o ma ka fo ko: «A ye a niiw bɔ! Bi, a bena sara ni majigini jangata ye fen kosɔn, a tun be min folɔ Alla ma min tun te cɛn ye, ani a tun be a yere bonya na a ka ayaw ma».} [Al-An'am: 93].

Ani A ko firauna ya mɔɔɔw ya ko la:

﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾

{Tasuma, o be a yira o la sɔɔɔma ni wulafɛ, ani lakununi lon na, (a be fo ko): “A ye Firauna so mɔɔɔw dɔn jangata juguman kɔɔɔ” 46}. [Gaafir: 46].

A nana Sahih Muslim kono Zeyd bun Sabit ya hadisa la Alla ma dipena a ma, kabo Alla kira fe Alla ka nema ni kisi b'a ma ko:

«فَلَوْلَا أَنْ لَا تَدَافِنُوا لَدَعَوْتُ اللَّهَ أَنْ يُسْمِعَكُمْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْمَعُ مِنْهُ»

«N'a ma ke a ya pagon sudon baliya koson ye, n' tun bena Alla dali a y'a lamén kaburu jangata do la ne be min men». O kofe, a ka pesin; A ko:

«تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ».

«a ye tanga jini Alla fe ka bo jahanama jangata ma». A ya sahabaw ko: an be tanga jini Alla fe ka bo kaburu jangata ma, A ko:

«تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ».

«A ye tanga jini Alla fe ka bo kaburu jangata ma» A ya sahabaw ko: an be tanga jini Alla fe ka bo kaburu jangata ma, A ko:

«تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنَ الْفِتَنِ، مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ».

«A ye tanga jini Alla fe ka bo fitnaw ma, a bangeni ni a dogoni» O ko: «An be tanga jini Alla fe ka bo fitna ma, a bangeni ni a dogoni». A ko:

«تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ».

«A ye tanga jini Alla fe ka bo dajal fitna ma» O

ko: «An be tanga jini Alla fe ka bo dajal fitna ma»¹.

Nga min ye kaburu nema ye: o ye limaniya baga centigiw ta le ye: Alla korotani ko:

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾^(٣٠)

{Cen na, mogɔ minw ko an Matigi ye Alla ye, o ko ka sabati tileninya kan, melekew be jigi o kan k'a fo o jɛɛ ko: A kana siran, a kana dusu kasi, ani aw ye Aljine kibaro duman ta, min layiri tun be ta la a ye}. [Fusilat: 30].

Ani Alla korotani ko:

﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ ﴿٨٢﴾ وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ ﴿٨٣﴾ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ ﴿٨٤﴾ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٨٧﴾ فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتِ نَعِيمٌ ﴿٨٩﴾﴾

{O la, hali a tun ye tagasi wagati la min na nii be se kan na 83, o wagati la; a be fileli kela saya geleya be min kan 84, wa ne Alla le ka surun a la ka tɛɛ a kan ni nya loni ye, nga a te o lon 85. O la, ni a tun tena lakunu k'a sara 86, a tun bena nii la segi farikolo la n'a ya soro a tun ye centigi ye ko lakununi tey 87. Ni sayabaga to kela masurunya bagaw la

¹ Muslim y'o lakali: Kitaabu: Aljine, a nemaw mankutuw, ani a mogow, Babu: Banbagato sigiyoro min be aljine walima jahanama kono, o b'o yira a la, kaburu jangata sabati li, ani mogɔ be tanga jini Alla fe ka bo o ma, hadisa la min jate ye (2867).

ani sɔmi ye ani hakili puman ye:

Silamaya sariya ya fan fε: sɛbɛ minw b'a yira ko kaburu jangata ni a nɛma bey, o fɔla ka tɛmɛ.

A be Bukhari ya sahihu kɔɔɔ, Ibn Abbas ya hadisa la, Alla ka diɲɛ o fila bɛɛ ma, ko: "Nabijuma, Alla k'a nɛma ni kisi b'a ma, bɔla Madina nakɔ dɔ la; a ka mɔɔɔ fila kan mɛn o be jangata la o ya kaburu kɔɔɔ" a ka ni hadisa fɔ, A be a kɔɔɔ:

«أَنَّ أَحَدَهُمَا كَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ».

«O fila dɔ la kelen tun t'a yɛɛ sutara ka bɔ ɲɛɲɛ ma» a nana lakali dɔ gɛɛ la:

«مِنْ بَوْلِهِ».

«ka bɔ a ya ɲɛɲɛ ma»

«وَأَنَّ الْآخَرَ كَانَ يَمْشِي بِالْمِيمَةِ».

«ani ko a tɔ kelen tun be tagama ni namimaya ye», A be muslim ya lakali la:

«لَا يَسْتَتِرُهُ مِنَ الْبَوْلِ».

«A te a yɛɛ saniya ka bɔ ɲɛɲɛ ma»¹.

Min ye sɔmi ye: Sunɔɔɔbaga b'a ye a ya siko la ko a tun be yɔɔɔ la wasani dɔ la min cɛkani, a tun be nɛma la o yɔɔɔ la, walima ko a tun be yɔɔɔ deguni dɔ la min ye yɔɔɔ lakolon ye, a tun be tɔɔɔla o yɔɔɔ la, tuma dɔ la a be se ka kunu fen sababu la a ka min

¹ Bukhari y'o lakali: Kitabu Wudu, Babu: fen min nana ɲɛɲɛ koli la, hadisa la min jate ye (215).

ye. O bεε n'a ta, a be a ya lafen kan a ya bon kɔɔ a cogo la, wa sunɔɔ ye saya balima le ye; o kosɔn Alla kɔɔtani ka wele ko: saya. Alla kɔɔtani ko:

﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى...﴾

{Alla be niiw mine saya wagati la, ani o minugu ma sa a be o mine o ya sunɔɔ la, A ka saya latige min ye, a b'o tigi mine ani a be tɔ kelen bila fɔɔ ka se wagati ma wagati min sigi la a ye. } [Al-Zumar 42].

Min ye hakili ta ye: sunɔɔ бага be suko puman ye a ya sunɔɔ la min be ben cɛn ma, wa a be se ka Nabipuma ye, Alla ka nema ni kisi b'a ma a dan cogo yere la, ni mɔɔ min k'a ye a dan cogo yere la, o tigi k'a ye cɛn na, o bεε n'a ta, sunɔɔ бага be a ya bon kɔɔ a ya lafen kan, ka sɔɔ fen yɔɔ ka jan a la, a be min ye la. Ni o be se ka ke dunya cogoyaw la, yala o tena se ka ke lahara cogoyaw la wa?

O ka o jigi la min kan, ni o ye ko ni su ya kaburu tun da yele la, a tun bena sɔɔ i nafa a be cogo min na, ani kaburu tun tena yelema a bonya la walima a dɔɔya la, o jabili be ke cogo caman, i nafa:

A fɔɔ: an man kan ka fen sɔɔ Sariya nana ni min ye ni ni kumaw ye sen te minw kɔɔ, wa n'a fɔbagaw yere tun mirila a la kosebe o tun bena a lɔn ko sen t'a kɔɔ, a fɔla ka kɔɔ:

Mɔɔ caman le be fiyen ye kuma puman dɔ la
Kasɔɔ fiyen be sɔɔ a ya famunya jugu le la.

A filanan: penamaya min be dunya penamaya ni lahar Ce (Barzakh) ya cogoyaw be ko dogoniw cema minw te se ka famu ni somi ye. N'o tun be se ka famu ni somi ye, nafa min be soro limaniya la fen dogoniw ma, tun tena key, ani limaniyabagaw ko dogoniw ma ani nankari bagaw tun bena ke kelen ye ko dogoni centigiyali la.

A sabanan: ko jangata ni nema, ani kaburu fere n'a dogoyali, su doron le b'o famu. O be i nafa sunogobaga b'a ye ko a be yoro deguni do la, yoro lakolon do la, walima yoro fereni do la, min cekapi, k'a soro a lamini mogow t'o ye, o te somi o la. Nabijuma nema ni kisi b'a ma tun kela cilaya tun be jigi a kan k'a soro a be a ya Sahabaw cema; a tun be Cilaya men, nga Sahabaw tun t'a men. Tuma dow la, meleke tun bena a ma ce saura la kana kuma n'a ye, k'a soro Sahabaw tun te meleke ye, wa o tun t'a ya kuma men.

A naaninan: Danfenw ya lani be dan fen ne ma Alla korotani ka fen min laniya se ke o ye, nga o te se ka fen bee lon minw bey. Sankolo wolonfila, dugukolo, ani fen minw b'o kono, ani fen bee be subahanalayi fo k'a fara alhamdu lilahi kan subahanalahi fo yere yere la, Alla b'a ke danfen b'a men min k'a diya a ya danfenw la tuma dow la. O bee n'a ta, a dogoni le an ma, Alla korotani ko o ko la:

﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْيِيحَهُمْ...﴿

{Sankolo wolonfila ni dugukolo ani o kɔnɔfenw be saniya ke A ye. Wa fen si tey fɔɔ o be saniya ke ni A ka tanoli ye, nga a te o ya subahanalahi fɔ famu...} [Al Israa : 44]. O cogo kelen la, setanaw ni jinew be yala yala dugukolo kan, ka taga ka segi. Jinew nana Alla ka ciden fe, Alla ka nema ni kisi b'a ma, k'a ya kalan lamen, o k'a lamen kapan, o kɔ, o kɔsegila o ya mɔgɔw ma i nafa bagabagali kelaw. Nga, o beɛ n'a ta, jinew dogonin le an ma. O ko la, Alla kɔrɔtani ko:

﴿يَبْنِيْٓ اٰدَمَ لَا يَفْتِنٰكُمْ الشَّيْطٰنُ كَمَا اَخْرَجَ اٰبَوٰكُمْ مِّنَ الْجَنَّةِ يٰزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَٔتِهِمَا اِنَّهٗ يَرٰكُمْ هُوَ وَقَبِيْلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيْطٰنَ اَوْلِيَّاءَ لِلَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٧﴾﴾

{O Adama denw, Setana kana a fitina, i nafa a k'a bemaw bɔ aljine kɔnɔ cogo min, a b'o ya fani bɔ o la walasa k'o ka lebuw yira o la. Cen na, ale n'a ya jamaw b'a ye ka bɔ yɔrɔ le la, min a t'o ye o yɔrɔ la. An ye Setanaw ke teriw ye mɔgɔw le ye minugu te limaniya. } [Al Aaraf: 27]. Ni danfenw te fen beɛ lɔn fen minugu bey, a te daga o la k'o ye ko dogoni sabatini nankari, k'a sɔrɔ o m'a lɔn.

ka limaniya latige ma

Latige: Alla kɔrɔtani ya latige danfenw kan, ka kepe n'a ya lɔniya ye ani a ya kolɔn ye min pini.

Ka limaniya latige ma, o be tali ke ko naani la:

A folo: ka limaniya ko Alla kɔrɔtani be fen bɛɛ lɔn, a foroba lɔni la ani a faranfarani lɔni la, jona la ani kudanw, o bena a yere ya kewalew ma walima a ya jɔnw ya kewalew.

A filanan: Ka limaniya ko Alla kɔrɔtani k'o seɓe walaga latangani kɔɔ, Alla kɔrɔtani ko o ko fila la:

﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾^(٧٠)

{Yala I t'a lɔn ko Alla be san kɔɔ fenw bɛɛ lɔn ani dugukolo kɔ kan fenw, o bɛɛ seɓela gafe kɔɔ, o ka nɔɔ Alla ma. } [Al-Hajj 70]

A be Sahih Muslim kɔɔ, ka bɔ Abdulayi bin Amr bin Al-As fɛ, Alla ma dipɛna o fila ma, a ko: Nka a mɛn Alla kira la, nɛma ni kisi b'a ma, ko:

«كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ».

«Alla ka danfenw ya latigew seɓe sani a ye sankolow ni dugukolo dan san waga bilɔru»¹.

A sabanan: ka limaniya ko danfenw bɛɛ be Alla kɔrɔtani sago dɔrɔn le la, min be den a ya kewalew la walima danfenw ya kewalew.

﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ...﴾^(٧١)

¹ Muslim y'o lakali: Kitabu Qadar, babu: Adam ni Musa ya sɔsɔli kisi b'o ma, hadisa la min jate ye (2653).

{Wa i matigi be fen dan min k'a diya, ani a be fen sugandi min k'a diya...} [Al Kasas:68] Ani A ko:

﴿...وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾

{...wa Alla be fen ke min k'a diya} [Ibrahim: 27].
Ani A ko:

﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ...﴾

{Ale le be a laben baw denworo sow kono i nafa a b'a fe cogo min na....} [Aali-Imran:6] Alla korotani ko fen na min be den danfenw ya baraw la:

﴿...وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتَلُوكُمْ...﴾

{...Ni Alla tun b'a fe, a tun bena fanga di o ma a kan, o tun bena o kefe....} [Al Nisaa: 90] Ani A ko:

﴿...وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ﴾

{...Ni i Matigi tun b'a fe, o tun tena a ke; o kama, o toy o ni o ya galon...} [Al-An'am: 112].

A naaninan: Ka limaniya ko danfenw bee dan na Alla korotani le bolo, o yerew kun, o mankutuw ani o ya bara ketaw. Alla korotani ko:

﴿اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾﴾

{Alla le ye fen bee danbaga ye, ale le ye fen bee marabaga ye... 62} [Al-Zumar 62] Ani(Alla) ko saniya be a ye:

﴿...وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا﴾

{...Ani, a ka fen bæ dan ani k'o hake latige tigitigi} [Al Furkaan:2] A ko a ya Nabijuma Ibrahim ya ko la, nema ni kisi be a ma, ko a ko a ya jama ye:

{وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾}

{Wa Alla ka a dan ani a be bara min ke.96} [As-Safat: 96].

Ani ka limaniya latige ma -i nafa an ye a fo cogo min na o t'a bali ko jon be lapini ni se sorɔ a yere ya kewale sugandiliw kan; sabula sariya ani ko sabatiniw, o fila bæ ye o sabati a ye.

Sariya ta fan fe: Alla korɔtani ko lapini la:

{...فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا}

{...O la, ni a ka mogo min diya, o tigi ye kosegi sira do ta ka taga a Matigi ma.. } [An-Naba: 39] Ani A ko:

{...فَأْتُوا حَرَّتْكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ ۖ}

{...a ye na a ya seneforow ma, cogo o cogo k'a diay... } [Al Bakara 223] Ani A ko seko la:

{فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمِعُوا وَأَطِيعُوا}

{O la, a ye siran Alla ne a seko la, a ye lameni ke, a ye labatoli ke... } [At tagaabun: 16] Ani A ko:

{لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ ۗ}

{Alla te nii si karaba fen si la fo a seko, a ka min ke numan la o b'a ye, wa a ka min ke juguman la o

b'a kan... } [Al Bakara: 286].

Nenamaya ta fan fe: mɔɔ bɛ b'a lɔn ko sagonako ni se dɔ b'a ye, a be bara ke ni min ye ani a b'a yere mine ni min ye, ani a be danfara don min be ke ni a sago ye, i nafa tagama, ani min be ke n'a sago te, i nafa yereyere. Nga, jɔn sago n'a ka se bagaya be ke Alla kɔɔtani sago n'a ya se bagaya le kɔɔ, i nafa Alla kɔɔtani b'a fɔ cogo min na:

﴿لَمِنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ ۖ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾

{Ni a dila mɔɔ min ye a cema a ye telen. Wa a tena fen lapini fɔ Alla ka diɛ ye min na; dunya bɛ tigi. } [At Takwiri : 28-29]. Sabu la dunya bɛ ye Alla kɔɔtani ta ye, foy te se ka ke a ya masaya kɔɔ a ya lɔnni ni a sago duguman.

Ani ka limaniya latige ma, i nafa an y'a fɔ cogo min na, o te dalilu di jɔn ma wajibi kow toli kan, walima jurumu kow kan a ka minw ke. O la, ka o ke dalilu ye o ye galon ye sababu caman kama:

A fɔlɔ: Alla kɔɔtani ya kuma:

﴿سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا ءَابَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ ۚ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى ذَاقُوا بَأْسَنَا ۚ قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا ۚ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ﴾

{Minw ye dɔ fara Alla kan, olugu bena a fɔ ko: «Ni Alla tun sɔnna, an tun tena foy fara a kan, an faw fana tun tena foy fara a kan, an fana tun tena foy

haramuya». Ni cogo le la minw kona olugu ne, olugu fana ka galontigeya ke fɔɔ o ka an ka jangata nene. A fɔ ko: «yala Lɔnniya dɔ b'aw bolo wa aw bo bo an ne? Aw te foy kɔ fɔɔ a miriya ta, wa a te foy la fɔɔ galon tige»} [Al-An'am: 148] Ni dalilu tun b'o bolo latige la, Alla tun te o nene a ya jangata la.

A filanan: A ka kuma korɔta b'a ye:

﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾

{Cidenw, minw be kibaro dumaw ni bagabagali lase mɔgɔw ma, walasa adamadenw kana daliluya sɔɔɔ Alla kan cidenw cini kɔfɛ. Wa Alla sabatila masa fanga tigi le, ko laben masa le}. [Al Nisaa: 165] Ni latige tun ye dalilu ye sɔɔɔlikelaw ye, a tun tena wili ni cidenw cili ye; sabu o ya sɔɔɔli cidenw cini kɔfɛ, o kela ni Alla korɔtani ka latige le ye.

A Sabanan: Hadisa min fɔla Bukhari ni Muslim fe kumaden min fɔla, o ye Al-Bukhari ta ye - k'a mine Ali bin Abi Talib fe, Alla ka diɲɛ a ma, ko kira ko - Alla ka nema ni kisi b'a ma:-

«مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا قَدْ كُتِبَ مَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ أَوْ مِنَ الْجَنَّةِ».

«Aw la mɔgɔ si tey, fɔɔ a sigiyɔɔɔ sebelɔ Tasuma kɔɔɔ walima Aljine kɔɔɔ» Mɔgɔw dɔ ko kabo jama cɛma, Ya Alla kira, an t'an jigi la o kan wa? A ko:

«لَا، اَعْمَلُوا فَكُلُّ مُيَسَّرٍ».

«ayi, a ye bara ke, nɔgɔya keni le beɛ ye» O kɔfɛ,
a ye a kalan:

﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ﴾

{Ni mɔgɔ min ka nafolo bɔ, ani ka siran Alla nɛ 5}
[Al Layl: 5] a nana Muslimu ya fɔ cogo la:

﴿فَكُلُّ مٌسِيرٍ لِّمَا خُلِقَ لَهُ﴾.

“nɔgɔya keni be beɛ ye ka taga fen ma a dan na
min kama ”¹. Nabipuma (nema ni kisi b'a ma) ka
yamaruyali ke bara la, ka genni ke ka bɔ yere seme
ma latige kan.

A naninan: ko Alla kɔrɔtani k'a ya jɔn yamaruya
ani k'a bali, ani a ma fen pini a fɛ a te se min na. Alla
kɔrɔtani ko:

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمِعُوا وَأَطِيعُوا...﴾

{O la, a ye siran Alla nɛ a seko la, a ye lamɛni ke,
a ye labato ke... } [At tagaabun: 16] Ani A ko:

﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا...﴾

{Alla te ni si bila fen na fɔɔ a be se min na... } [Al
Bakara: 286]. Ni jɔn tun karabala bara keli la, a tun
bena jagoya ni fen ye a te se ka bɔ min na, wa nin ye
galonfin ye; o kama ni jurumu kela a fɛ lonbaliya la,

¹ Bukhari y'o lakali: Kitabu Qadar: Alla ya yamaruya kela latige ye min kela,
hadisa la min jate ye (6605), ani Muslimu: Kitabu Qadar, babun: Adamaden
danin cogo a ba kɔnɔ ani a garzege ni a si ni a kewali ni a ya kunadiya ni a
ya kunagoya seberi, hadisa la min jate ye (2647).

walima Nineli la, walima karabali la; jurumu si te a kan; sabula layira b'a bolo o la.

A lɔrunan: Alla kɔɔɔtani ya latige ye gundo dogonin ye min te lɔn fɔɔ ni a kɛla. Wa Jɔn y'a lapini ka bara kɛ, o le be kɔn a ya kɛwalew yɛ. O la, a b'a fɛ ka ko min kɛ, o te sigi Alla ya latige lɔnniya kan; o wagati la, a ye dalilu kɛ ni latige ye o be cɛn, sabu dalilu te mɔgo bolo fen na a te min lɔn.

A wɔɔɔnan: An b'a ye ko adamaden be a jija fen na min be ben a ma a ka dunya kow la fɔɔ k'o sɔɔɔ, a te bɔ o la ka taga fen ma min te ben a ma. Mun na a be bɔ fen na min b'a nafa a ka dina kow la, ka taga fen ma min b'a tɔɔɔ o kɔfɛ k'a dalilu kɛ ni latige ye? Yala ko fila ni cogoya te kelen ye wa?

misaliya min b'o gwɛya:

Ni sira fila tun be Adamaden kɔɔɔ: a kelen be laban jamana dɔ la min bɛɛ ye labɛnbeliya ye: mɔgo faga, ani sɔnpali, ani danbe lebu, ani siran, ani kɔngɔ. A filanan be laban jamana dɔ la min bɛɛ ye labɛn ye, ani hakili sigi sabatinin ye, ani balo ko puman, ani niw ani danbew ani nafolow bonya li, o tuma na a be sira fila ni juman ta?

A be taga sira filanan kan, min be a sama ka se labɛn ani hakili sigi dugu la, wa hakiliman si te se abadan ka taga fitina ani siranya dugu sira kan k'a ya dalilu kɛ latige ye. Mun kɔsɔn a be jahanama sira mine ka aljine sira toy lahara ko la k'a ya dalilu kɛ latige ye?

Misaliya gere: An b'a ye ko banabagato be yamaruya ko a ye fla ta, o la, a b'a min, hali n'a t'a fe, ani domini min be toro lase a ma, o b'a bali k'o domu, o la, a b'a toy, hali n'a ka di a ye, o bee be ke keneya ni kisi koson. A te se ka ban ka fla min walima ka domini do domu min be toro lase a ma k'a ya dalilu ke latige te. O la, mun na Adamaden be Alla n'a ka ciden ya yamaruya toy, walima ka fen ke o k'a bali min ma, o kofe k'a ya dalilu ke latige ye?

Wolonfilanan: Mogo min be a ya dalilu ke latige ye fen na a ka minw toy wajibiw la, walima a ka jurumu minugu ke, ni mogo gere ka danteme ke a kan k'a ya nafolo ta, walima k'a danbe tipe, o kofe danteme бага ka ya dalilu ke latige ye, k'a fo ko: I kana n' jalaki, sabu nka danteme ke ni Alla ka latige le ye - a tena son a ya dalilu ma, O la cogo di a te son latige ya dalilu ya ma mogo gere ka danteme la a kan, k'a soro a b'a ke dalilu ye a yere ye a yere ka danteme la Alla korotani ya hakew la?

A folo ko muminuw jemogo umar bin Al-Khattab, Alla ka dipe a ma, o nana a ma ni son do ye min bolo ka kan ka tige; a ka yamuru ke ko k'a bolo tige. Son ce ko: a ki lo doni, ya muminuw jemogo, ne ka sonyeli ke ni Alla ya latige le ye. Umar ko: An fana bena i bolo tige ni Alla ya latige le ye.

Wa ka limaniya latige ma, nafa belebelebaw be soro a la, o dow ye:

A folo: Ki seme Alla korotani la sababuw keli

wagati la, a kana a yere sɛmɛ sababu yere kan; sabu fen bɛɛ be kɛ ni Alla kɔrɔtani ya latige le ye.

Filanan: mɔɔɔ kana kaba a yere la ni a ka a ya lapini sɔrɔ; sabu o sɔrɔli ye nɛma ye ka bɔ Alla kɔrɔtani fɛ ni fen sababu ye a ka min latige hɛrɛ ni jɛtaga sababuw la, ani a ya kaba a yere la, o b'a to a be pine ka nɛma ni waleɲumanya lɔn.

A sabanan: Hakili sigi ani dusu salo sɔrɔli Alla kɔrɔtani ka latige kow la min be kɛ a kan; o la, a dusu te bɔ diana ko tɛmeli la, walima tɔrɔya ko sɔrɔli la; sabula o ye Alla ka latige le ye, min ye sankolo ni dugukolo mara tigi ye, wa a ka min latige o be kɛ sika t'a la. O ko la, Alla kɔrɔtani ko:

﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلِ أَنْ نَّبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ لَّكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾﴾

{fen be mɔɔɔ sɔrɔ masuba kow la dugukolo kɔkan walima a yerekun na, fɔɔ a sebela gafe kɔnɔ sani an ka o dan, o ka nɔɔɔ Alla ma 22, Walasa a kana dusu kasi fen kosɔn min tagala k'a dan, a kana fari foni fen kosɔn a ka min di a ma, Alla te yereɓɔnba ani wasobaga ba kanu 23. } [Al Hadiid:22-23], Kira, Alla ka nɛma ni kisi b'a ma, ko:

«عَجَبًا لِّأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ، وَلَيْسَ ذَٰكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ، إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَّهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَّهُ».

« limaniyabaga ya ko ye kabako ye, can na a ka ko bee ye here, wa o te ke mogo si ye fo limaniyabaga; ni nisondiya ko k'a soro a be Alla walepumanya, o be ke here ye a ma, wa ni ko jugu do k'a soro, a be sabari, o be ke here ye a ma»¹.

Wa Jama fila filila latige ko la:

O fila la kelen ye: Jabriya mogow minugu ko: jon karabani le a ya kewalew la, sago ni se t'a ye o la.

A filanan: Qadriya mogow, o minw ko: jon le ye a yere ya kewalew tigi a ya lapini ani a se kow la,, wa Alla korotani sago ani a ya se non si te o la.

Ka jabi di jama folo (Jabiriyaw) ma ni Sariya ye ani penemaya kow ye:

Sariya yoro fan fe, Alla korotani ka lapini ani sago sabati jon ye, k'a ya bara dame ka taga a ma, Alla korotani ko:

{...مِنْكُمْ مَّنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَّنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ...}

{ a cema, dow be dounya jini la, ani dow be lahara jini la}. [Aali-Imran:152], Ani A ko:

{وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا...}

{A fo ko: «cen bola a Matigi fe. O kama, n'a ka min diya a ye limaniya, n'a ka min diya a ye kafiriya» }

¹ Muslim y'o lakali: kari ani dusukun magaya kitabu kono, babu: limaniyabagaw ya kow bee ye here, hadisa la min jate ye (2999).

{Cen na, an ye tasuma laben yerekun tɔɲɔnaw ye
min kɔgɔw b'o lamini... } [Al Kahf: 29]ˆ Ani Alla
kɔɔɔtani ko:

(مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٦٦﴾)

{Mɔɡɔ o mɔɡɔ ka bara numan kɛ, o be a yɛrɛ le
ye, ani mɔɡɔ o mɔɡɔ ka kojugu kɛ, o be a yɛrɛ le kan.
Wa i Matigi te a ya jɔnw tɔkɔ baga ye}. [Fusilat: 46].

Min ye jenemaya ka dalilu ye: adamaden bæ be faranfasiya lɔn a ka sugandili kewalew cɛ minw be kɛ ni a yɛrɛ sago ye: i nafa domini, min ni, fereli, ani sanli, ani fen mi be kɛ a kan a sago te min na: i nafa yɛrɛyɛrɛli farigan kosɔn, ani ka bɔ sanfɛ ka bin. O la, a folɔ la, ale le ye bara kela ye, a y'o sugandi ni a yɛrɛ sago ye karabali te min na. Nga a filanan na, a ma o sugandi, a sago fana ma kɛ fen na min k'a sɔrɔ.

jama filanan (Kadariya mɔgɔw) jabili ni Sariya
ani Hakili ye:

Min ye sariya ta ye: O ye ko Alla korɔtani le ye fen
bɛɛ danbaga ye, wa fen bɛɛ be ke ni a sago le ye, wa
a k'a bange a ya kitabu kɔnɔ ko jɔn ya ketaw be ke
ni a sago le ye, Alla ko, korɔta b'a ye:

﴿...وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اِخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ ءَامَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَتَلُوا وَلَكِنْ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾

{...ni a tun ka Alla diya, mągow tun tena ɲogon

kele minw nana o kɔfe daliluw bange ni kɔfe o ye; nga o fɔnna ɲɔɲɔn kɔ, o dɔw limaniyala, ani o dɔw kafiriyala. N'a tun ka Alla diya o tun tena ɲɔɲɔn kele, nga Alla be fen ke min k'a diya. } [Al Bakara: 253]‘
Ani A ko min kɔɔɔtani le:

﴿وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدًى وَلَٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ
الْحَبَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾﴾

{Ni an tun b'a fe, an tun bena nii kelen-kelen bee ya kandaya to a yere bolo, nga kuma jagoya la ne fe ko ne bena Jahanama fa ni jinaw ni adamadenw bee ye. 13} [Al Sajda: 13].

Min ye hakili ta fan ye: dunya bee ye Alla kɔɔɔtani ta ye, wa Adamaden be o dunya le kɔɔɔ; o kama, a be Alla kɔɔɔtani ya mara le kɔɔɔ, wa mɔɔɔ marani te se ka ko si ke a mara бага ya mara kɔɔɔ fɔɔ n'a diɲe na a ma.

Silamaya dusukuna-siri lapiniw

Hadafu (arabu kan na): a be fɔ kɔɔɔ caman ta, olugu la dɔ ye ko: (Fen min be bila walasa k'a bon, ani fen o fen be lapini).

Wa Silamaya dusukuna-siri lapiniw: A ka lapinitaw n'a kɔ labanko pumanw, minw be sɔɔɔ bolo keli maw fan fe , wa o ka ca o cogoyaw fana ka ca, o dɔw ye:

A fɔlɔ: ka ganiya ni bato kerekere Alla kɔɔɔtani kelenpe ye; sabu ale le ye danbaga ye, ɲɛɲɔɲɔn t'a

la, o kama a wajibiyala ko ganiya ni bato ye ke ale kelenpe ye.

Filanan: Ka hakili ni miiriya lageya Ka bo pagamini ma ko laben bali la, ka bo dusukun ka lankolonyali ma ni dusukuna siri la; sabu mogo o mogo dusu lakolonya la ka bo a la, o be ke mogo ye min dusukun lakolon ni ka bo lanaya kow bee la ani a be dunya kow doron le bato, walima a be yelemaye lema lanaya kow ni kurafa kow ka filiw la.

A sabanan: nii ani hakili lafiya, o la, joro te nii na, hakilipagami tey, sabu o dusukun na siri be limaniyabaga n'a Danbaga lase jogon ma, o la, a be dije n'a ye i nafa Matigi min be kow latige ani Kuntigi min be sariyaw sigi, o la, a dusukun be lafiya soro ni a ya latige ye, ani a disi be fere silamaya ye, a t'a pini ka silamaya falen foy la.

A naaninan: ganiya ni baraw ya kisi kabo jengeli ma Alla korotani bato la, walima danfenw ya barajogonya la; sabu a sigilanw do ye limaniya ye cidenw ma, o min ye ka tugu o ya sira puman ko ganiya ni kewalew la.

Lorunan: K'i jija ani k'i cesiri kow la, walasa a kana sababu si to a bolo ka kewalepuman ke k'a soro a ma nafa soro o la; sara pini koson, a kana jurumu yoro ye fo a b'a yere yoro ma janya o la; jangata je siranya koson; sabu o sigilan do ye limaniya ye kununi ma, ani baraw sara ma.

Alla korotani ko:

﴿وَلِكُلِّ دَرَجَتٌ مِّمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾

{Wa lo yoro le be o kelen kelen bεε ye o ya baraw koson, wa i Matigi ma ke jine бага ye fen ko o be min ke la}. [Al-An'am: 132] Kira, Alla ka nema ni kisi b'a ma, ka lasuli ke ni lapini kan a ka kuma kan na:

«الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلِّ خَيْرٍ، اِحْرَضَ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِنَ بِاللَّهِ، وَلَا تَعْجِزْ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا كَانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ: قَدَّرَ اللَّهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ؛ فَإِنَّ (لَوْ) تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ».

«mumini fangantigi o ka fisa ani o ka di Alla ye ka teme mumini lagafoni kan, wa here b'o fila bεε la, i jija fen na fen min b'i nafa, deme jini Alla fe i kana dese, ni fen do ka i soro, i kana fo ni ne tun ka ke ten, a tun bena ke ten, nga i y'a fo Alla le k'a latige, ni min diya la a ye a b'o le ke, kafa ni ne tun ka ke ten o kuma ye sitana bara le dayele»¹ Muslim y'o lakali.

6. A woronan: Ka jamakuru barikaman do laben min be fen bεε ke a ya dina sabatili koson ani a losenw ya loli, hali ni fen o fen bena a soro o sen fe a mako t'o si la. O ko la, Alla korotani ko:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ

¹ Muslim y'o lakali: latige Kitabu la, babu ka yamaruyali ke ni fanga ye ani barikantanya toy, ka deme jini Alla fe ani ka latige kalifa Alla ma, hadisa la min jate ye (2664).

وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿١٥﴾

{muminuw ye mɔgow le ye minw limaniya la Alla ni a ka kira ma, o kɔfɛ o ma sika, o ka jihadi kɛ ni o ka nafolo ani o niw ye Alla sira kan, olugu le ye centigiw ye. } [Al hujuraat:15].

A wolonfilanan: ka se dunya ni lahara kunadiya ma mɔgow ni jamaw ya labenli ye, ani sara ni nemaw sɔrɔli, Alla kɔrɔtani ko o ko la:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنَّىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ﴿٩٧﴾

{Mɔgo o mɔgo ka bara puman kɛ, cɛ la walima muso la, ka sɔrɔ a le ye limaniya бага ye - Siga te a la, an bena nenemaya puman kɛ o tigi ye, ani an bena o sara ka temɛ o ya bara pumanw la. }

[Al Nahl: 97].

Nin ye Silamaya dusukuna-siri lapiniw dɔw ye, an b'Alla dali a y'o dafa an ye ani silamaw bɛɛ ye; Ale le ye masa fonisere ye min be sɔnni kɛ ka wasa, tano be Alla ye, danfenw bɛɛ lamɔbaga.

Ani nema ni kisi be an ka kira Muhammadu kan, ani a ya so mogow ani a ya sahabaw bɛɛ lajeni.

A dafala a seɓɛbaga bolo.

Muhammadu Al-Salihi Al-Uthaymin

الفهرس

Silamaya lōsenw	9
Silamaya dusukouna-siri sinsin fenw	12
ka limaniya Alla kōrotani ma	14
Limaniya melekew ma	31
Ka limaniya gafew (kitabuw) ma	37
Limaniya cidenw ma	39
Limaniya lon laban ma	48
ka limaniya latige ma	68
Silamaya dusukuna-siri lapiniw	80

dyo71v1.2 - 19/07/2026

رسالة الحرمين

Message of The Two Holy Mosques

Guidance content for the visitors of the Holy Mosque and
the Prophet's Mosque in languages.

